

Forbruker, likestilling og oppvekst – hva skjer i Brussel?

Halvårsrapport

Forbruker-, likestillings-, oppvekstråd Marie Osnes
EU-delegasjonen, Brussel, 21.12.2022

1 En overordnet oversikt over det som skjer i Brussel.....	3
1.1 Fellesprioriteringer for EU-institusjonene.....	3
1.2 Det europeiske råd	4
1.2.1 Høsten 2022	4
1.2.2 Første halvår 2023	5
1.3 Europakommisjonen	6
1.3.1 Europakommisjonen høsten 2022	6
1.3.2 Europakommisjonens arbeidsprogram for 2023.....	7
1.4 Europaparlamentet høsten 2022 og våren 2023	8
2 Hva skjer på forbrukerfeltet?	9
2.1 Forbrukerpolitikk i den grønne given	9
2.1.1 Forbrukermakt i det grønne skiftet	10
2.1.2 Bærekraftig produktpolitikk – økodesign	10
2.1.3 Felles ladestandard og sirkulær elektronikk.....	11
2.1.4 Villedende miljømarkedsføring – dokumentering av miljøavtrykk	11
2.1.5 Rett til å reparere	12
2.1.6 Frivillige ordninger for bærekraftig forbruk	12
2.2 Aktsomhetsdirektiv og åpenhetslov.....	12
2.3 Forbrukerpolitikk i det digitale skiftet.....	14
2.3.1 EUs politikk på det digitale	14
2.3.2 Forbrukervern på nett.....	16
2.3.3 Tvisteløsninger for forbrukere.....	16
2.4 Produktsikkerhet	16
2.5 Fjernsalg av finansielle tjenester til forbrukere	17
2.6 Forbrukerkreditt	17
2.7 Pakkereiser og passasjerrettigheter	18
2.8 Samarbeid mellom håndhevingsmyndigheter	18
3 Hva skjer på familie- og oppvekstfeltet?	19
3.1 Europeisk omsorgsstrategi	19
3.2 Barn	19

3.2.1 Den europeiske strategien for barns rettigheter	19
3.2.2 Barnefattigdom	20
3.2.3 Forebygging og bekjempelse av overgrep mot barn (CSAM)	20
3.2.4 Strategi for tryggere internett for barn	20
3.3 Ungdom	21
3.4 Familie – Gjensidig godkjenning av foreldreskap	22
4 Hva skjer på likestillings- og ikke-diskrimineringsfeltet?	24
4.1 Status for kjønnslikestilling i Europa	24
4.2 Likestilt arbeidsliv	25
4.2.1 Kjønnrepresentasjon i bedriftsstyrer	25
4.2.2 Likelønn	25
4.2.3 Inkluderende arbeidsliv for personer med nedsatt funksjonsevne	26
4.3 Vold mot kvinner og i nære relasjoner	26
4.3.1 Forslag om forbud mot vold mot kvinner og i nære relasjoner	26
4.3.2 Istanbul-konvensjonen og EU	27
4.4 Hatefulle ytringer og hatkriminalitet	28
4.5 Likestillingsbyråers rolle og uavhengighet	28
4.6 LHBTIQ+	29
4.7 Personer med nedsatt funksjonsevne	32
4.7.1 Rettigheter til personer med nedsatt funksjonsevne	32
4.7.2 EUs kort for personer med nedsatt funksjonsevne	32
4.8 Rasisme	33

1 En overordnet oversikt over det som skjer i Brussel

Helt overordnet har EU-samarbeidet og EUs medlemsland vært preget av Russlands angrepskrig mot Ukraina. Sikkerhet, migrasjon, energisikkerhet, inflasjon, og økte levekostnader er noen av stikkordene. Likevel har EU-systemet arbeidet i et høyt og intensivt tempo for å sikre fremdrift på en rekke saker, lover og regler. De store linjene i EUs politikk har ligget fast, som grønn og digital omstilling, motstandsdyktighet, verne og europeisk demokrati og verdier. EU-systemet beveger seg nå inn i den siste perioden av den sittende Europakommisjonen og Europaparlamentet og det er politisk ønske om å løse påbegynte saker i havn og levere på ambisjonene de satt seg.

På forbrukerfeltet gjenstår det å komme til enighet om lovverk på forbrukermakt i det grønne skiftet. Lovforslaget har beveget seg sakte, men det er ønske om å løse det i havn parallelt med andre forslag i skjæringspunktet miljø og forbruker. Også på det digitale skjer det mye som berører forbrukere gjennom EUs arbeid med å regulere store markedsaktørers handlingsrom. Diskusjonene om Aktsomhetsdirektivet vitner om ulike ønsker og ambisjoner om å sette EU i førersetet for å beskytte menneskerettigheter og miljø og ansvarliggjøre bedrifter, samtidig som det er sterke stemmer som ikke ønsker at bedrifter skal bli belastet for mye i dette arbeidet. EU-rådet har sin forhandlingsposisjon klar, men Europaparlamentet har fortsatt en vei å gå før de er klare til forhandlinger. På likestillingsfronten gir EU sine borgere på den ene siden et grunnleggende rettsvern og EU har høye ambisjoner med strategier og handlingsplaner på plass, men de ulike EU-medlemslandenes politiske kultur og holdninger skaper utfordringer når man ønsker å videreutvikle EUs lovverk. Når alle tre EU-institusjoner er enige om at Europas demokrati og verdier skal beskyttes er det en kjensgjerning at når det kommer til stykket har ikke alle EU-borgere de samme rettighetene og mulighetene og det er utfordrende å sikre disse når noen EU-medlemslands verdier står i sterk kontrast til andre EU-medlemslands verdier på eksempelvis kjønn og kjønnsuttrykk. Dette har bydd på utfordringer i høst i alt fra diskusjoner om kjønnsbalanse i bedriftsstyrer til likelønn. Likevel klarer EU å finne måter å leve med grunnleggende ulike synspunkter blant medlemslandene og komme til enighet i lovarbeidet.

Halvårsrapporten er delt inn i fire hoveddeler. Den første delen er overordnet om de tre EU-institusjonene – hva de har oppnådd det siste halvåret og deres prioriteringer fremover. De neste kapitlene tar for seg henholdsvis forbrukersaker, familie og oppvekstsaker, og likestillingssaker. Rapporten er ikke en uttømmende oversikt, men gir et lite bilde av lov- og politikikutviklingen på feltene. Rapporten trekker på tidligere innrapporteringer fra EU-delegasjonen.

1.1 Fellesprioriteringer for EU-institusjonene

15. desember 2022 signerte Europaparlamentets president Roberta Metsola, den tsjekkiske statsministeren Petr Fiala (som representant for EU-medlemslandene) og Europakommisjonens president Ursula von der Leyen en [felleserklæring](#) om EUs (lovgivnings) prioriteringer for 2023 og 2024. De tre EU-institusjonene ble enige om følgende felles overordnede prioriteringer for 2023 og 2024:

1. **Levere på Det europeiske grønne skiftet (*European Green Deal*).**
 - stikkord: Klima, Fit-for-55, RePowerEU, sirkulærøkonomi herunder forbrukernes vern og rettigheter
2. **Oppnå en digital omstilling og øke EUs motstandsdyktighet.**

- stikkord: begrense miljø- og klimapåvirkning, en menneskesentrert tilnærming til digital utvikling, et styrket indre marked.
- 3. Øke innsatsen for å få til en økonomi som fungerer for folk flest.**
- stikkord: styrke EUs konkurransevne, gjennomføre den europeiske sosiale søylen, og sikre en sosial dimensjon i EUs tiltak (herunder retten til å være avkoblet nett og avskaffe lønnsforskjeller mellom menn/kvinner.)
- 4. Sikre et sterkere Europa i verden.**
- stikkord: støtte Ukraina, styrke sikkerhetsevner og motstandsdyktighet, arbeide mot korrupsjon, samarbeide med EUs kandidatland, sikre forsyningskjeder, styrke samarbeid med likesinnede
- 5. Fremme den europeiske levemåten.**
- Stikkord: reformere det juridiske rammeverket for migrasjon og asyl, det europeiske året for ferdigheter (*skills*), informasjonsutveksling ifm reiser/visum/reisedokumentasjon, fortsette å bygge en europeisk helseunion
- 6. Beskytte demokratiet og verdier.**
- Stikkord: styrke og forsvare rettsstat, likestilling, ikke-diskriminering; prioritering til arbeid for likelønn, motarbeide vold mot kvinner og i nære relasjoner, sikre personer med nedsatt funksjonsevne rettigheter, og økt solidaritet mellom generasjonene.

1.2 Det europeiske råd

1.2.1 Høsten 2022

Tsjekkia tok over formannskapet i Det europeiske råd 1. juli 2022. Før de overtok samarbeidet de tett med Frankrike, og Sverige (som tar over stafettpinnen 1. januar 2023) har også vært tett påkoblet. Prioriteringene til det tsjekkiske formannskapet har vært preget av etterdønninger etter koronapandemien og den pågående russiske angrepskrigen i Ukraina med medfølgende energi- og levekostnadskriser.

Følgende prioriteringer fremkommer i [det tsjekkiske formannskapsprogrammet](#):

- Flyktningkrisen og Ukrainas gjenoppbygging etter krigen.
- Energisikkerhet.
- Styrking av Europas forsvarsevne og cybersikkerhet.
- Strategisk bærekraft for europeisk økonomi.
- De demokratiske institusjonenes motstandsdyktighet.

Tsjekkia har hatt et høyt arbeidstempo og har sikret fremdrift innen prioriterte saker. På områdene dekket i denne halvårsrapporten kan følgende større saker fremheves (omtales i mer detalj i underkapitler):

- Enighet om Direktiv om kjønnsbalanse i bedriftsstyrer. Direktivet har trådt i kraft.
- EU-rådet er enige om sin forhandlingsposisjon på Aktsomhetsdirektivet.
- Politisk enighet mellom EU-rådet og Europaparlamentet om generell produktsikkerhetsforordningen.
- Politisk enighet om forbrukerkredittdirektivet.
- Politisk enighet om likelønnsdirektivet.

1.2.2 Første halvår 2023

Det svenska ordförandeskapet
i Europeiska unionens råd

Sverige tar over formannskapet i Det europeiske råd 1. januar 2023. Sveriges statsminister Ulf Kristersson presenterte den svenske regjeringens prioriteringer for sitt formannskap i Det europeiske råd 14. desember 2022.

De overordnede prioriteringene er:

Sikkerhet - ytre og indre. Sveriges formannskap vil prioritere fortsatt økonomisk og militær støtte til Ukraina, og støtte til Ukrainas vei mot EU-medlemskap. Kristersson fremhevet at den nye geopolitiske situasjonen også krever politisk støtte til EUs naboer. EUs indre sikkerhet må styrkes gjennom bedre grenseovervåkning og økt politisamarbeid. Grenseoverskridende kriminalitet må bekjempes i fellesskap.

Konkurranseskraft – motstandsdyktighet. Sverige vil under formannskapsperioden markere 30-års jubileet for det indre marked, og arbeide for å skape en langsiktig strategi som løfter unionenes konkurranseskraft høyere opp på den politiske dagsorden. Dette berører både handel og konkurransevne sammenlignet med Kina og USA, og utvikling i takt med de grønne og digitale skiftene.

Velstand – klima og grønn omstilling. Sverige har som ambisjon å sluttforhandle utestående deler av Fit-for-55. Videre skal Sverige arbeide for raskt å redusere avhengigheten av russisk gass og fossile energikilder (med respekt for at hvert land bestemmer sin egen energimiks). Sverige er forberedt på å måtte håndtere ytterligere nødtiltak i energikrisen og vil se på muligheten for å påbegynne arbeid med reform av det europeiske energimarkedet.

Demokratiske verdier og rettsstatsprinsipper. Sverige vil verne om de demokratiske verdier EU ble grunnlagt på, og som baner vei for samhold, individuelle friheter, ikke-diskriminering, økt produksjon og global innflytelse. Uavhengige rettssystemer og fungerende demokratiske institusjoner er en forutsetning for gjensidig tillit mellom medlemslandene.

I tillegg kan det legges til at Sverige har som mål å bidra til at gjennomføringen av deres formannskap er bærekraftig (miljø, klima og sosialt). Dette inkluderer blant annet sjekkliste for at møter organiseres og gjennomføres på en inkluderende og ikke-diskriminerende måte. For mer informasjon, klikk her: [Hållbarhet och jämställdhet vid genomförandet av Sveriges ordförandeskap \(europa.eu\)](https://europa.eu/fit-for-55).

Når det gjelder prioriteringer på utvalgte områder kan disse leses [her](#). Prioriteringene på forbruker-, likestillings- og oppvekstsaker er omtalt under.

Forbruker

- Oppfølging av arbeidet med direktivforslaget om forbrukermakt i det grønne skiftet (under overskriften indre marked og forbruker).

Barns rettigheter

- Styrke barns rettigheter og fremme integrering av barns rettigheter (under overskriften helse og sosialt).
- Oppfølging av arbeidet med sivilrettslig regelverk angående bl.a. anerkjennelse av foreldreskap (under overskriften justis).
- Oppfølging av omsorgsstrategien (under overskriften helse og sosialt).

- Oppfølging av arbeidet med direktivet om motvirkning av seksuelle overgrep av barn på nett (under justis).

Ungdom (under overskriften utdanning, ungdom, kultur og idrett)

- Unges deltakelse i politiske beslutningsprosesser. Rammen for arbeidet er ordførertrioens (Frankrike, Tsjekkia og Sverige) prioriteringer: ungdomsmål 3 om inkluderende samfunn og mål 10 om et bærekraftig, grønt Europa.
- Planlagt Rådskonklusjon om den niende perioden («niende syklusen») for EUs ungdomsdialog.
- Planlagt Rådskonklusjon om midtveisevalueringen av arbeidsplanen for EUs ungdomsstrategi 2022-2024.

Likestilling og ikke-diskriminering (under overskriften helse og sosialt, og overordnede prioriteringer)

- Fortsette arbeidet for å fremme likestilling, herunder oppfølging fra Beijing-plattformens paragraf 202 om institusjonell likestilling (generelt).
- Oppfølging av arbeidet med det nye direktivforslaget om likestillingsorganer.
- Oppfølging av arbeidet med direktivforslaget om likelønn (*Pay Transparency*) [merk politisk enighet nådd].
- Oppfølging av forhandlinger i EU-rådet om et horisontalt ikke-diskrimineringsdirektiv (jf. endringer av artikkel 19 i Traktat om EUs virkemåte, TFEU).
- Ta utgangspunkt i EUs strategi for personer med nedsatt funksjonsevne og løfte spørsmål knyttet til politikk på FUNK-området for å fremme, beskytte og sikre fulle og like rettigheter for personer med nedsatt funksjonsevne.

1.3 Europakommisjonen

Europakommisjonens overordnede prioriteringer for sin periode (2019-2024) ligger fast:

1. En europeisk grønn giv (grønt skifte/grønn omstilling).
2. Et Europa klart for den digitale tidsalder (digitalt skifte).
3. En økonomi som fungerer for folk.
4. Et sterkere Europa i verden.
5. Beskytte den europeiske levemåten.
6. En styrking av europeisk demokrati.

1.3.1 Europakommisjonen høsten 2022

Europakommisjonens [arbeidsprogram for 2022](#) danner grunnlaget for prioriteringene og arbeidet i året som har gått. Her trekkes noen av de viktigste sakene på forbruker-, oppvekst-, og likestillingsfeltene frem (nøyere omtalt i underkapitler).

Utvalgte leveranser og nye forslag høsten 2022

- 2022 var det europeiske ungdomsåret med fokus på ungdom i ulike fora.
- Som en del av den europeiske sosiale søylen har Europakommisjonen fremmet en arbeidslivspakke for inkludering av personer med nedsatt funksjonsevne, og EUs omsorgsstrategi ble lansert (september).

- Lovforslag i en likestillingspakke med endringer av regulering av likestillingsorganer, og forslag til regulering av anerkjennelse av foreldreskap (desember).

Høringer

- Europakommisjonen publiserte 28. november en høring av hvorvidt EUs lovverk i tilstrekkelig grad beskytter forbrukere i den digitale tidsalderen. [Høringen](#) er åpen til 20. februar 2023.
- Europakommisjonen har «EU Disability Card» på åpen [høring](#) frem til 9. januar 2023.
- Europakommisjonen ba i høst om [innspill](#) til endringer av regelverket som regulerer tvisteløsninger for forbrukere i møte med den digitale hverdagen (lukket 21.12.2022).
- Europakommisjonen ut en [høring](#) om styrket samarbeid mellom håndhevingsmyndigheter og ba om innspill til en vurdering av eventuelle endringer av regelverket (lukket 21.12.2022).

Tidligere annonserte men forsinkede forslag

- Ifølge tidligere annonserte planer, hadde Europakommisjonen som ambisjon å legge frem forslag om å gi forbrukerne rett til å reparere og forslag for å hindre grønnvasking, det vil si misledende markedsføring av produkters (og organisasjoners) miljøavtrykk i slutten av november. Begge disse har blitt forsinket.

1.3.2 Europakommisjonens arbeidsprogram for 2023

Kommisjonen legger fram hovedtrekkene i sine fremdriftsplaner i årlige linjetaler og arbeidsprogrammer. [Europakommisjonens arbeidsprogram for 2023](#) er gitt tittelen «En union som står støtt og samlet». Programmet har imidlertid samme dystre narrativ som den alvorstunge, mobiliserende og verdibaserte linjetalen som Europakommisjonspresident Ursula von der Leyen holdt i Europaparlamentet i september 2022 (*State of the Union*): Sterk vektlegging av behov for solidaritet og samhold internt i EU, og med nære partnere. Systemkamp mellom demokrati og autokrati, både i Europa og utenfor. EU må beskytte seg mot autokratiske regimer og uønsket avhengighet. Samtidig behov for langsiktighet og stå kurs selv i en krisesituasjon, med særlig henvisning til de tre flaggskipene; det grønne skiftet, digitale agenda og motstandsdyktighet.

På feltene forbruker, oppvekst- og likestilling inneholder arbeidsplanen ingen store nyheter. Under omtales i korte trekk det som fremkommer fra arbeidsprogrammet for 2023.

Forbrukere

- Europakommisjonen ønsker å legge frem endringer av reglene som regulerer samarbeid mellom forbrukermyndigheter («consumer protection authorities») for å hindre urettferdig («unfair») handelspraksis og for å støtte en mer effektiv håndheving av forbrukerlovverket.
- Ellers omtales ikke forbrukere eller forbrukersaker særskilt.

Barn og ungdom

- Underkapitlet «beskytte den europeiske levemåte» nevner det europeiske ungdomsåret (2022) og fremhever at 2023 vil fortsette å ha fokus på ungdom gjennom «European Year of Skills». Sistnevnte fokuserer bl.a. på videre- og etterutdanning, opplæring o.l. for å sikre kompetanse for fremtidens arbeidskraft.
- Arbeid med å motvirke seksuelle overgrep mot barn blir omtalt under «beskytte den europeiske levemåte» og Europakommisjonen planlegger å legge frem en revidering av Direktivet for å bekjempe seksuelle overgrep mot barn.

Likestilling og ikke-diskriminering

- Under kapitlet «styrking av europeisk demokrati» skal Europakommisjonen legge frem et europeisk bevis/kort for personer med nedsatt funksjonsevne («European disability card»).
- En union for likhet («the Union of Equality») skal styrkes ved å sikre enighet om de foreslåtte initiativene for å bekjempe vold mot kvinner og vold i hjemmet, og på likelønn («pay transparency»).
- Europakommisjonen ønsker å jobbe videre med å sikre effektiv beskyttelse mot etnisk diskriminering under EUs handlingsplan mot rasisme 2020-2025.
- Order kjønn («gender») blir ikke nevnt én eneste gang i arbeidsplanen. LHBTIQ blir ikke nevnt.

1.4 Europaparlamentet høsten 2022 og våren 2023

Europaparlamentet behandler en rekke lover og saker i underliggende komiteer som deretter (som hovedregel) legges frem for avstemning i plenum. Utvalgte litt større saker som kan trekkes frem er:

- Høsten 2022 startet arbeidet for fullt med behandlingen av Europakommisjonens Aktsomhetsdirektiv. Europaparlamentet planlegger å stemme over sin forhandlingsposisjon på Aktsomhetsdirektivet i mai 2023.
- Direktivet om forbrukervern i det grønne skiftet er ventet å bli ferdigbehandlet våren 2023 og legges frem for votering av Europaparlamentets forhandlingsposisjon.
- Behandling av den politiske avtalen om Direktivet om forbrukerkreditt (foreløpige enigheten fra 1.12.2022). Avstemning i plenumssesjon første halvår 2023.
- Behandling av den politiske avtalen om Forordningen om generell produktsikkerhet (foreløpige enigheten fra 28.11.2022). Avstemning i plenumssesjon, tentativt mars 2023.
- Behandling av den politiske avtalen om likelønn (foreløpige enigheten fra 15.12.2022).

Europaparlamentet har blant annet diskutert følgende saker på oppvekst-, likestillings- og ikke-diskrimineringsfeltet under plenumssesjoner høsten 2022 (ikke uttømmende liste):

- arven etter det europeiske ungdomsåret
- resolusjon om EUs innsats mot rasisme
- resolusjon om personer med nedsatt funksjonsevne
- ulike debatter om rettsstat, menneskerettigheter og likestilling (i Europa og verden).

Utover det fikk Europaparlamentet en noe uheldig avslutning på året ved at en omfattende korrupsjonssak ble oppdaget. Et så godt som enstemmig Europaparlamentet besluttet tirsdag 13. desember å avsette den greske parlamentariker Eva Kaili fra hennes verv som en av 14 visepresidenter i et parlament med 705 medlemmer. Avsettelsen skjedde etter avsløringene av en korrupsjonsskandale som er knyttet til flere nåværende og en tidligere parlamentariker (MEP) og deres nettverk. Den antatte hovedpersonen er tidligere MEP og leder for organisasjonen Fight Impunity, Antonio Panzeri.

2 Hva skjer på forbrukerfeltet?

I likhet med forbrukere i Norge, har forbrukere i EUs medlemsland også følt på energikrisen og økte levekostnader. På oppdrag fra Europakommisjonen gjennomførte Ipsos en spørreundersøkelse i perioden 11.-28. oktober 2022 om [forbrukeres holdninger](#) til blant annet energipriser og levekostnader. 20,3 prosent av forbrukere i EU27 uttrykte sterk bekymring for å betale regninger de neste seks månedene. I Norge var tallet 4,8 prosent, som er noe høyere enn Finland og Sverige 3,3 prosent og Island 2,6 prosent). Når det kommer til vaner i hjemmet for å spare energi, har norske forbrukere i likhet med EU27 i stor grad endret vanene sine (72,4 prosent norske forbrukere og 70,7 prosent EU27). Merk at dette er et øyeblikksbilde fra tidligere i høst og i mellomtiden kan disse oppfatningene ha endret seg i takt med vedvarende høye energipriser, inflasjon, og økte rentekostnader.

EU som union og de enkelte medlemslandene har i likhet med Norge brukt virkemidler for å bistå forbrukere i en tid med økte energikostnader, som subsidier, reguleringer o.l. Organisasjonen Bruegel sammenstilte i høst en oversikt over de ulike tiltakene, se her for en [oversikt](#) som inkluderer Norge.

På lovgivningssiden har EU fortsatt i samme spor som den startet på med inneværende Europakommisjon og Europaparlament, omtalt under.

2.1 Forbrukerpolitikk i den grønne given

«[Det europeiske grønne skiftet](#)» er en av Europakommisjonens fanesaker. Her legges det opp til bærekraftig økonomisk utvikling og vekst, mindre forurensing, lavere klimagassutslipp, bedre helse, økt livskvalitet og nye arbeidsplasser. Europakommisjonen ser også

forbrukerfeltet gjennom dette grønne skifte-prismet. Tanken er at mannen og kvinnen i gata er viktige bidragsytere dersom det indre markedet skal bli mer bærekraftig og økonomien mer sirkulær. Europakommisjonen peker på at mange forbrukere ønsker å bidra til bærekraftig forbruk, men opplever at det er vanskelig å gjøre det i praksis, enten på grunn av pris, manglende tillit til «grønn» markedsføring, eller muligheten for å reparere ødelagte produkter. Studier fra Europakommisjonen tilsier imidlertid at dersom forbrukere blir bedre informert om slike forhold før de handler, er det tre ganger så sannsynlig at de vil kjøpe mer bærekraftige produkter. En nyere [Eurobarometer-studie](#) publisert i oktober 2022 viser at et stort flertall av europeere føler at det grønne skiftet ikke burde «etterlate noen» og 77 prosent føler personlig ansvar for å handle.

En første «sirkulær økonomipakke 1» ble lagt frem i mars 2022 som skal bidra til å gjøre det lettere å engasjere folk flest i den grønne given ble presentert i 2022:

- Lovforslaget «forbrukermakt i det grønne skiftet», som skal gjøre det enklere for forbrukere å treffe bærekraftige valg.
- Forslag til ny økodesignforordning, som skal fremme mer bærekraftige produkter.
- Strategi for bærekraftige tekstiler, som legger til rette for en mer bærekraftig tekstilbransje.
- Forslag til revidert byggevareforordning, som skal bidra til moderne, ressurseffektiv og konkurransedyktig økonomi innenfor målene for de grønne og digitale skiftene.

Følgende tiltak er blitt forsinket og er ventet i 2023:

- Forslag om «villedende miljømarkedsføring: Dokumentering av miljøavtrykk».

- Forslag om «rett til å reparere» forbrukerprodukter».

2.1.1 Forbrukermakt i det grønne skiftet

Lovforslaget [Forbrukermakt i det grønne skiftet](#) ble lagt frem 30. mars 2022 og inngår i Europakommisjonens [forbrukerstrategi](#), [handlingsplan for sirkulær økonomi](#) og [grønne skifte](#). Å legge til rette for opplyste og kostnadsbesparende forbrukervalg er en hjørnestein i rammeverket for en bærekraftig produktpolitikk. Dette skal oppnås gjennom styrket forbrukerdeltagelse i den sirkulære økonomien.

Forslaget er utformet som endringer av direktiv 2005/29/EF om foretaks urimelige handelspraksis overfor forbrukere og forbrukerrettighetsdirektivet 2011/83/EU, gjennomført i norsk rett i markedsføringsloven, angrerettloven, avtaleloven og forskrift om urimelig handelspraksis.

Et foreløpig EØS-posisjonsnotat om denne saken ble lagt ut på Regjeringens nettsider 15. juni 2022: [Forbrukermakt i det grønne skiftet - regjeringen.no](#). I tillegg sendte Barne- og familiedepartementet saken på [norsk høring 29. juni 2022](#) med høringsfrist 1. september 2022. Høringssvarene finnes [her](#).

Behandling av forslaget i EU-rådet og Europaparlamentet

EU-rådet. Det tsjekkiske formannskapet la frem en statusrapport (se [HER](#)) for fremdrift i behandlingen av Europakommisjonens forslag til direktiv om styrket forbrukervern i det grønne skiftet. Rapporten konkluderer med at arbeidsgruppen for forbrukere (*Working Party for Consumer Protection and Information*) må arbeide videre med direktivforslaget før EU-medlemslandene kan bli enige om en forhandlingsposisjon. Det trekkes særlig frem at direktivforslaget er komplekst og har berøringspunkter med eksisterende og kommende EU-lover. Et annet utestående spørsmål er om konsekvensanalysen som lå til grunn for direktivforslaget må revurderes i lys av de pågående utfordringene som dagens forbrukere i Europa står ovenfor. EU-rådet behandler forslaget og er ventet å komme frem til en felles forhandlingsposisjon første halvår 2023.

Europaparlamentet. Europaparlamentets (EP) komité for indre marked og forbrukersaker (IMCO) leder arbeidet i EP i behandlingen av lovforslaget. Miljøkomitéen (ENVI) er assosiert medlem. Det er ventet at IMCO legger frem forslag til endringer og forhandlingsposisjon i mars 2023. Deretter vil dette behandles og stemmes over i en plenums sesjon.

2.1.2 Bærekraftig produktpolitikk – økodesign

Europakommisjonen la 30. mars 2022 fram forslag til en forordning for bærekraftige produkter. Saken er forankret i Europakommisjonens [handlingsplan for sirkulær økonomi](#) fra mars 2020. Rammeverket inneholder en melding om hvordan bærekraftige produkter skal bli den nye normen og forslag til en ny økodesignforordning. Forordningen vil erstatte dagens økodesigndirektiv, og vil både stille flere krav til produkter og gjelde for flere typer produkter enn de som er omfattet av dagens økodesigndirektiv. I dag omfatter direktivet energirelaterte produkter. Forslaget omfatter ikke mat, fôr, eller medisiner. Et av hovedmålene med økodesignforordningen er å redusere negativ miljøpåvirkning i hele livssyklusen til produkter. Dette inkluderer blant annet krav til produkter om holdbarhet og mulighet for gjenbruk, oppgradering, reparasjon, redusert innhold av kjemikalier i produkter som hindrer sirkularitet, krav til grønne offentlige anskaffelser mv.

Forslaget ble diskutert på både konkurranserådets og miljørådets møter i hhv. september og oktober. Forslaget til økodesignforordning er blitt godt mottatt av landenes konkurranse- og miljøministre.

Basert på innrapportering fra miljøråd Birthe Ivars.

2.1.3 Felles ladestandard og sirkulær elektronikk

Representanter for EU-rådet og Europaparlamentet signerte 23. november 2022 [regelverket om felles ladestandard](#). Lovteknisk er loven utformet som endringer av radioutstyrsdirektivet. Fra 2025 vil en USB-C-port bli obligatorisk for en hel rekke elektroniske enheter som mobiltelefoner, nettbrett og hodetelefoner. Det vil ikke lenger være nødvendig å kjøpe en ny lader hver gang du kjøper en ny mobiltelefon eller annet bærbart elektronisk utstyr – alle kan lades opp med samme lader. Å ha en felles

lader vil forbedre brukervennligheten ved å harmonisere ladegrensesnitt og hurtigladeteknologi, og vil redusere elektronisk avfall betydelig. Signeringen skjedde bare 14 måneder etter at Europakommisjonen la fram sitt forslag. Forslaget ble publisert 7. desember i *Official Journal* og trer i kraft 27. desember 2022. Produsenter av utstyr som omfattes av forordningen, har to år på seg før regelverket får virkning. Forordningen får virkning fra 28. desember 2024. For bærbare pc-er får reglene først virkning fra 28. april 2026.

Basert på rapportering fra IKT-råd Camilla Ongre.

2.1.4 Villedende miljømarkedsføring – dokumentering av miljøavtrykk

Målsettingen med et fremtidig dette forslag er å sikre at produkter, tjenester og prosesser som markedsføres som miljøvennlige faktisk ikke er skadelige for miljøet – og dermed forebygge såkalt «grønnvasking», eller villedende miljømarkedsføring. Saken omtales i Brussel-systemet som «*the Green Claims Initiative*».

Kommisjonen har arbeidet med dette prosjektet lenge og gjennomført [pilotstudier](#) for å teste ut metodikk for å måle miljøavtrykket til utvalgte produkter og organisasjoner («*Product Environmental Footprint*» og «*Organisational Environmental Footprint*»). [16. desember 2021 la Kommisjonen frem en oppdatert anbefaling](#) til næringsdrivende om hvordan de – på frivillig basis – kan beregne miljøavtrykk fra egen virksomhet ved hjelp av denne metodikken.

Et første utkast til en mulig konkret produktmetodikk har vært på høring. Det kom da negative reaksjoner fra flere interesseorganisasjoner. Disse mente blant annet at utkastet ikke tok høyde for alle forhold av betydning for miljøavtrykket til relevante produkter. Europakommisjonen besvarte kritikken med at dette kun er et første utkast, og at det hele tiden har vært planlagt å arbeide videre med metodikken på bakgrunn av høringsinnspill og videre uttesting på produkter.

Saken har blitt forsinket to ganger. Først var den ventet som en del av «sirkulær økonomipakke 1», som Kommisjonen la fram 30. mars 2022. Deretter ble den flyttet til en «sirkulær økonomipakke 2», som kom 30. november 2022, men saken var utelatt nok en gang. Det er uklart i skrivende stund når saken legges frem, men Europakommisjonen har antydnet første kvartal 2023.

2.1.5 Rett til å reparere

Å gjøre reparasjoner enklere og rimeligere for forbrukere og næringsdrivende har vært en idé og et ønske i EU-systemet i noen år. Europaparlamentet oppfordret Europakommisjonen til å iverksette tiltak både i [2020](#) og [2021](#). I september 2021 omtalte Kommisjonspresident Ursula von der Leyen et kommende «lovforslag om rett til å reparere» som et «nøkkelinitiativ for 2022». Europakommisjonen gjennomførte [høring](#) om nye slike rettigheter i perioden 11. januar til 5. april 2022. Lenge lå lovforslaget inne i Europakommisjonens planer for 2022 som en del av «sirkulær økonomipakke 2», med tittelen *sustainable consumption of goods – promoting repair and reuse (the right to repair)*. Men, høsten 2022 ble Europakommisjonens forslag skrotet av sin egen «scrunity board», som vurderer alle nye initiativ. Europakommisjonen arbeider nå videre med forslaget og har planer om å legge frem en konsekvensanalyse i begynnelsen av 2023 og selve forslaget i løpet av første kvartal 2023.

2.1.6 Frivillige ordninger for bærekraftig forbruk

10. februar 2022, i forbindelse med den årlige konferansen «[Consumer Summit](#)», lanserte kommisjonen fase to i ett av bærekraftprosjektene fra [den europeiske forbrukerstrategien](#). Dette gjelder samarbeid med næringslivet om frivillige ordninger for å legge til rette for bærekraftig forbruk. Tanken er at bedrifter for det første skal forplikte seg til å kartlegge eget karbonavtrykk og fastsette håndfaste mål for hvordan det kan reduseres. I tillegg må næringsdrivende som ønsket å være med i prosjektet forplikte seg på minst ett av disse punktene:

- Kartlegge eget miljøavtrykk og redusere dette (i henhold til konkrete miljøaspekter).
- Øke «sirkulariteten» i egne aktiviteter, for eksempel ved å gjenbruke mer, kaste mindre, bruke mindre energi).
- Sikre bærekraftige produksjonskjeder (gjennom aktsomhetsvurderinger o.l.).

Europakommisjonen startet et pilotprosjekt sammen med fem store selskaper i januar 2021 (Lego, L'Oréal, Renewd, Decathlon og Colroyt Group). Ytterligere 6 næringsdrivende meldte seg på i april 2021 (Ceconomy, Engie, Erste Group, H&M Group, Phillips og Vêjo projektai). Tanken har hele tiden vært å rulle systemet i større skala om erfaringene fra pilotprosjektet er gode. Europakommisjonen åpnet for at andre selskaper kunne søke om å være med via nettsidene [Sustainable Consumption Pledge](#) til og med 24. februar 2022. Etter hvert vil det trolig bli nye muligheter til å søke om deltakelse. Mer informasjon finnes [her](#).

2.2 Aktsomhetsdirektiv og åpenhetslov

Europakommisjonen la 23. februar 2022 fram [forslag til regler om aktsomhetsforpliktelser](#) (*Corporate Sustainability Due Diligence*) knyttet til skadevirkninger av selskapers virksomhet for menneskerettigheter, klima og miljø. **Europakommisjonen** foreslår at det nye aktsomhetsdirektivet skal få anvendelse for selskaper som:

- Har flere enn 500 ansatte og årlig global omsetning på mer enn 150 millioner euro. I forslaget kalles dette «gruppe 1-selskaper», og de vil omfattes i det regelverket trår i kraft.
- Har flere enn 250 ansatte og årlig global omsetning på mer enn 40 millioner euro – forutsatt at minst 50% av omsetningen stammer fra ett eller flere definerte risikoområder (blant annet

tekstil- og skinnproduksjon, landbruk, skogbruk, fiskeri, næringsmidler og mineralressurser). Disse omtales som «gruppe 2-selskaper, og vil omfattes av reglene 2 år etter ikrafttredelsen.

- Reglene foreslås også anvendt på selskaper etablert utenfor EU.

Europakommisjonen forslår at ledelsen i «gruppe 1-selskaper» («*directors*») skal forpliktes til å vurdere hvordan avgjørelsene deres vil virke inn på bærekraft, i betydningen menneskerettigheter, klimaendring og miljøkonsekvenser, på kort og lang sikt. I henhold til forslaget, skal landene sikre at nasjonale regler om selskapsledelse/styreansvar («*directors' duties*») skal gis anvendelse på brudd på denne forpliktelsen. Styremedlemmer skal også være ansvarlige for å sikre at selskaper overholder kravene til aktsomhetsvurderinger i forslaget, og de skal sikre at potensielle og faktiske skadevirkninger som identifiseres i forbindelse med aktsomhetsvurderinger integreres i selskapets strategier.

1. desember 2022 ble **EUs ministre for konkurranseevne** enige om en forhandlingsposisjon. I den [generelle innstillingen](#) foreslår EU-medlemslandene blant annet følgende endringer sammenlignet med Europakommisjonens forslag:

- **Risikobasert.** større grad av samsvar med OECDs retningslinjer og begrepsbruk. Dette innebærer bl.a. en risikobasert tilnærming (vesentlighet og sannsynlighet for at risiko for skade på mennesker og klima/miljø) og at begrepet *established business relationship* strykes.
- **Selskapsledelsens ansvar.** Bestemmelser knyttet til selskapsledelsens ansvar (*directors' duty*) hvor ledelsen blir pålagt styringskrav er strøket (artikler 25 og 26). Krav er bakt inn i andre artikler som henviser til ansvar for å gjennomføre aktsomhetsvurderinger i selskapets politikk og risikohåndteringssystemer (eksempelvis artikkel 5(3)).
- **Virkeområde.**
 - «verdensomspennende» er lagt til under omtale av omsetningen til selskaper (etablert i et EU-medlemsland) som er omfattet av direktivet:
 - 500 ansatte og verdensomspennende omsetning på mer enn EUR 150 mill. (gruppe 1)
 - 250 ansatte og verdensomspennende omsetning på mer enn EUR 40 mill. innenfor gitte sektorer (gruppe 2)
 - Med hensyn til selskaper etablert utenfor EU ("tredje land") har EU-rådet foreslått noen mindre justeringer med tanke på minimumsbeløpet som må være omsatt innenfor EU (EUR 20 mill.) i gruppen selskaper med nettoomsetning på mellom EUR 40 mill. og EUR 150 mill.
- **Aktivitetsskjede.** Begrepet *chain of activities* er introdusert for å skille dette fra leverandørkjede og verdikjede.
- **Finansielle aktører.** Fleksibilitet er innført for hvorvidt direktivet skal gjelde for finansielle tjenester.
- **Sivilrettslig ansvar.** Bestemmelsene er redigert for å sikre mer forutsigbarhet og klarhet.
- **Krav fases inn.** Første fase starter tre år etter at direktivet trer i kraft og vil gjelde for selskaper med over 1000 ansatte og EUR 300 mill. i verdensomspennende omsetning. For selskaper utenfor EU, vil det i denne første fasen gjelde for selskaper med omsetning på EUR 300 mill.

I etterkant av ministermøtet publiserte Tyskland en uttalelse om Rådets generelle innstilling. Det kom også frem i etterkant at [Irland](#) ikke støtter forhandlingsposisjonen og mener at Aktsomhetsdirektivet burde gjelde alle sektorer og ikke åpne for fleksibilitet (jf. Finansielle tjenester). Heller ikke [Estland](#) støtter forslaget og mener det ikke er tydelig, ikke har klart å sikre en balansert tilnærming for å ivareta ulike interesser, og mener det er fare for en for stor byrde på selskaper.

Videre har Estland en ambisjon om å sikre flere referanser til menneskerettighetsbestemmelser i direktivets vedlegg og spesifisere bestemmelser på sivilrettslige ansvar.

Nå gjenstår **Europaparlamentets** (EP) posisjon, som er ventet i mai 2023. Når EP har sin forhandlingsposisjon klar vil alle tre EU-institusjoner starte forhandlinger.

Med norske øyne kan det være naturlig å sammenligne forslaget med [åpenhetsloven](#), som trådte i kraft i Norge 1. juli 2022. Begge sakene har som formål å legge til rette for at næringslivet skal ta ansvar for bærekraft ved hjelp av aktsomhetsvurderinger. **Norsk posisjon** til Aktsomhetsdirektivet finnes [her](#).

2.3 Forbrukerpolitikk i det digitale skiftet

[Det europeiske digitale skiftet](#) er, sammen med den grønne given, en av Europakommisjonens toppsaker. Flere forbrukerrelaterte saker, som utvidelse av økodesigndirektivet til å omfatte nye krav for sirkulær elektronikk og en felles ladestandard for elektroniske produkter (se avsnitt over) ses både i digitale og grønne perspektiver. Samtidig foreligger det flere saker i grenselandet mellom forbruker- og digital politikk. Dette gjelder blant annet regelverk for nettplattformer og lignende om digital tjenestelovgivning (*Digital Services Act*), konkurranse i digitale markeder (*Digital Markets Act*), og regelverk om kunstig intelligens. Det gjelder også pågående revisjoner av regler om produktsikkerhet, forbrukerkreditt og fjernsalg av finansielle tjenester til forbrukere.

Europakommisjonen veiledningsdokumenter om bl.a. direktivet om urimelig handelspraksis og forbrukerrettighetsdirektivet er tilgjengelig her:

- [Veileder om direktiv om foretaks urimelige handelspraksis overfor forbrukere](#)
- [Veileder om forbrukerrettighetsdirektivet](#)

Bilde over: ©European Commission

2.3.1 EUs politikk på det digitale

EUs digitale program og utvikling på utvalgte lovverk omtales i korte trekk under, *basert på tidligere innrapporteringer fra IKT-råd Camilla Ongre*.

EUs digitale program

8. desember 2022 ble [Digital Decade Policy Programme](#) formelt vedtatt. Nå gjenstår publisering i *Official Journal* før vedtaket trer i kraft 20 dager etter publisering. Programmet inneholder en rekke digitale målsetninger for det neste tiåret. Videre fastsetter det overvåkings- og samarbeidsmekanismer og et rammeverk for prosjekter på tvers av landegrensene. Beslutningen setter konkrete mål som skal nås innen 2030. Blant annet mål om å sikre at 80 prosent av befolkningen i alderen 16-74 har minst grunnleggende digitale ferdigheter, distribuere 10 000 klimanøytrale svært sikre edge-noder, få minst 75 prosent av private virksomheter til å bruke skytjenester, stordata og kunstig intelligens og sikre at mer enn 90 prosent av europeiske små og mellomstore bedrifter når minst et grunnleggende nivå av digital intensitet, samt sikre at alle sentrale offentlige tjenester skal være tilgjengelig online for EUs borgere. EU-rådets pressemelding [her](#).

Forslag til forordning fra det europeiske parlament og rådet om et harmonisert regelverk for kunstig intelligens (Artificial Intelligence Act)

Formålet med forslaget er å sikre et velfungerende indre marked ved å sette betingelser for utvikling og anvendelse av lovlig, sikker og pålitelig kunstig intelligens (KI) i EU. Felles regler skal samtidig sikre at bruk av kunstig intelligens i EU respekterer eksisterende lovgivning, grunnleggende rettigheter samt EUs verdier. Samtidig skal reglene bidra til rettslig forutsigbarhet og dermed bidra til investeringer og økt innovasjonsevne. Det tsjekkiske formannskapet nådde en enighet ([general approach](#)) i EU-rådet. Alle EU-medlemslandene støttet vedtakelsen av teksten som EU-rådets posisjon før forhandlingene med Europaparlamentet starter – se pressemeldingen [her](#).

Forslag til forordning om harmoniserte regler om rettferdig tilgang til og bruk av data (Data Act) – formannskapet la fram framdriftsrapport

Målet med forslaget er å fremme tilgangen til og bruken av data, samt å sikre rettferdig fordeling av den verdien data har, herunder adressere techgigantenes datamonopol. Det tsjekkiske formannskapet la fram en [framdriftsrapport](#) til Rådsmøtet for telekommunikasjonsministre. Formannskapet har lagt fram en [kompromisstekst](#) som det ikke ble enighet om. Under møtet sa det tsjekkiske formannskapet at de har en intensjon om å fremme en ny kompromisstekst 13. desember 2022, og som de håper vil kunne være en tekst medlemsstatene vil kunne enes om og som vedtas som Rådets forhandlingsmandat.

Forordning om horisontale cybersikkerhetskrav for produkter med digitale elementer – formannskapet presenterte sin framdriftsrapport

[Forordningsforslaget](#) fastsetter horisontale cybersikkerhetskrav for produsenter og utviklere av produkter med digitale elementer for å høyne cybersikkerhetsnivået i hele EU. Kravene skal gjøre produkter som er knyttet til internettet, sikrere, og gjøre produsenter ansvarlige for cybersikkerhet gjennom hele produktets livssyklus. Forordningen skal også styrke forbrukernes adgang til informasjon om cybersikkerhet.

Forordning om digitale tjenester (Digital Services Act)

Europakommisjonen la i midten av november ut oppdatert spørsmål- og svarsider om [Digital Services Act](#)-regelverket som [trådte i kraft](#) 16. november 2022 og som skal modernisere reglene knyttet til formidlingsplattformers ansvar for ulovlig innhold på nett. Informasjonen er delt inn i følgende temaer (og mer info [her](#)):

1. Generell informasjon om lov om digitale tjenester
2. Digitaltjenestelovens innvirkning på brukerne
3. Digitaltjenestelovens innvirkning på virksomheter
4. Virkningen av loven om digitale tjenester for medlemsstatene
5. Europeisk senter for algoritmisk åpenhet

Forordningen om digitale markeder (Digital Markets Act)

[Forordningen om digitale markeder](#) trådte i kraft 1. november 2022 og fastsetter når en stor internettbasert plattform kan betraktes som en «portvokter». Portvoktere er digitale plattformer som er en viktig portal mellom virksomheter og forbrukere, og som har en posisjon kan gi dem så stor innflytelse at de i praksis regulerer markedet og dermed kan utgjøre en flaskehals i den digitale økonomi. For å løse problemet fastsetter forordningen om digitale markeder en rekke påbud og forbud som plattformene må overholde. Målet er at disse forpliktelser vil bidra til å skape bedre muligheter for at andre virksomheter kan konkurrere i markedene og utfordre portvokterne, som

igjen kan skape rom for innovasjon. Les Europakommisjonens omtale her: [Digital Markets Act: rules for digital gatekeepers to ensure open markets enter into force | Shaping Europe's digital future \(europa.eu\)](#).

2.3.2 Forbrukervern på nett

EUs overordnede mål er å sikre like godt forbrukervern på nett som i den fysiske verden, eller som det ofte formuleres: «Det som er forbudt offline skal også være forbudt online».

I våres gjennomførte Europakommisjonen en høring (midten av mai til midten av juni) for å innhente synspunkter på om dagens forbrukerregler er godt nok tilpasset den digitale virkeligheten: «[Digital fairness – fitness check on EU consumer](#)». Det pågår nå en ny høring som Europakommisjonen publiserte 28. november som ser på hvorvidt EUs lovverk i tilstrekkelig grad beskytter forbrukere i den digitale tidsalderen. Høringen er åpen for alle som ønsker å gi innspill i tidsrommet 28. november 2022 til 20. februar 2023 (12 uker). Høringen er utformet som et online spørreskjema med innlogging og/eller tilgang via en konto på sosial medium. Skjemaet er delt inn i tre deler:

- Del 1: Forbrukere blir bedt om de er enige/uenige i noen konkrete uttalelser.
- Del 2: Interessenter blir bedt om å vurdere hvorvidt lovverket gir positive/negative utslag på beskyttelse på noen identifiserte områder (f.eks. informasjon, like konkurransevilkår mm.)
- Del 3: Interessenter blir bedt om hvorvidt de er enige/uenige (på en skala) i konkrete endringsforslag.

Overordnet vurderer Europakommisjonen om det er behov for revideringer av:

- [Directive 2005/29/EC](#) (Unfair Commercial Practices)
- [Directive 2011/83/EU](#) (Consumer Rights Directive)
- [Directive 93/13/EEC](#) (Unfair Contract Terms Directive)

Mer informasjon finnes [her](#).

2.3.3 Tvisteløsninger for forbrukere

Europakommisjonen ba i september om innspill til behov for endringer av regelverket som regulerer tvisteløsninger for forbrukere i møte med den digitale hverdagen. [Høringen](#) var åpen til 21. desember 2022. Det er ventet at Europakommisjonen skal legge frem et forslag innen utgangen av andre kvartal 2023.

2.4 Produktsikkerhet

30. juni 2021 la Kommisjonen fram [forslag til revidert regelverk om produktsikkerhet](#). Den foreslåtte forordningen skal erstatte gjeldende direktiv (2001/95/EF), som regulerer sikkerhetsaspekter for diverse forbrukerprodukter, som barneprodukter (men ikke leker), sykler, treningsutstyr og møbler. Direktivet hjemler også det europeiske varslingsystemet for informasjonsutveksling om utrygge forbrukerprodukter.

I november kom Europaparlamentets og EU-rådets forhandlere til en politisk enighet om nye produktsikkerhetsregler. Ny *General Product Safety Regulation* (GPSR) vil koble produktsikkerhetsutfordringer til ny teknologi og til internettbaserte markedsplasser. Det nye regelverket pålegger nettbaserte markedsplasser å samarbeide med tilsynsmyndigheter dersom de oppdager et farlig produkt på plattformen sin. Aktørene må også sørge for å ha ett kontaktpunkt med ansvar for produktsikkerhet. Nettbaserte markedsplasser må sikre at de kjenner virksomhetene

som opererer på plattformen og produktene som tilbys. Tilsynsmyndigheter vil kunne kreve at plattformene fjerner farlige produkter eller deaktivere tilgang til produktene. Etter formelle vedtakelsen i Europaparlamentet og EU-rådet vil regelverket få virkning 18 måneder etter at det trer i kraft (20 dager etter publisering i EUs tidene, *Official Journal*). Pressemeldinger til [Europaparlamentet](#) og [EU-rådet](#).

2.5 Fjernsalg av finansielle tjenester til forbrukere

Europakommisjonen la 11. mai 2022 fram [forslag til oppdaterte regler om fjernsalg av finansielle tjenester til forbrukere](#). Europaparlamentets (EP) komité for indre marked og forbrukere (IMCO) leder arbeidet i EP med å arbeide frem en forhandlingsposisjon og komitéen for økonomi (ECON) er bidrar inn i dette arbeidet. EU-rådet arbeider parallelt med å komme frem til sin forhandlingsposisjon.

Reglene om fjernsalg av finansielle tjenester til forbrukere (gjeldende direktiv 2002/65/EF) skal fremme fri flyt av finansielle tjenester på det indre marked ved å harmonisere nasjonale forbrukervernregler. Samtidig skal reglene sikre høyt forbrukervern ved inngåelse av avtaler med tilbydere av finansielle tjenester i andre land enn der forbrukerne selv bor. Dagens regelverk pålegger tjenesteyterne informasjonsforpliktelser som skal legge til rette for at forbrukere er godt informert før avtaleinngåelse. Forbrukerne har også angrerett. I tillegg er blant annet aggressiv markedsføring forbudt. Gjeldende direktiv er EØS-relevant og gjennomført i norsk rett.

Bakgrunnen for at Kommisjonen foreslår å oppdatere disse reglene, er at finanssektoren har gjennomgått store endringer når det gjelder digitalisering i tiden etter at gjeldende direktiv trådte i kraft i 2002. Nye aktører, tjenester og kanaler har kommet til, og tilgrensende regelverk har blitt vedtatt eller oppdatert. I tillegg påpeker Kommisjonen at Covid-19-pandemien har medført en økning i netthandel generelt, slik at behovet for godt digitalt forbrukervern har blitt tydeligere. Mer info: [atferdsstudie om digitalisering av finansielle tjenester](#), den avsluttede [høringen](#) (fra 13. mai til 8. juli 2022), og Europakommisjonens [pressemelding](#) i forbindelse med at lovforslaget ble lagt frem.

2.6 Forbrukerkreditt

Europakommisjonen la 30. juni 2021 fram [forslag til revidert direktiv om forbrukerkreditt](#). Formålene er å ta høyde for konsekvenser av koronapandemien for kredittmarkedet for forbrukere, i tillegg til å følge opp sentrale funn fra en evaluering av gjeldende forbrukerkredittdirektiv. Forbrukerkreditt-direktivet vil erstatte eksisterende lovverk. Håpet er at det nye regelverket vil øke forbrukervernet, oppfordre til mer åpen og ansvarlig lånepraksis, og presentere kredittinformasjonen til forbrukere på en tydelig og forståelig måte tilpasset den digitale tidsalder.

I begynnelsen av desember kom EU-rådet og Europaparlamentet til politisk enighet om forbrukerkreditt-direktivet. Avtalen er foreløpig og må fremdeles formelt godkjennes av alle tre EU-institusjoner. På EU-rådets side må avtalen først gjennom Coreper (EU-medlemmenes ambassadører) før de formelle godkjenningssprosedurene. Pressemelding til EU-rådet finnes [her](#) og til Europaparlamentet [her](#).

2.7 Pakkereiser og passasjerrettigheter

Europakommisjonen arbeider med revidering av **pakkereisedirektivet** (direktiv (EU) 2015/2302) og planlegger å legge frem et lovforslag andre kvartal 2023. Dette er ledd i den europeiske forbrukerstrategien ([Consumer Agenda](#)) fra november 2020 hvor Europakommisjonen skriver at de «vil analysere om pakkereisedirektivet fortsatt er adekvat i lys av aktuelle kriser». En oversikt over Europakommisjonens fremdriftsplaner i evalueringen er tilgjengelig [her](#). Mer om bakgrunn? Sjekk Europakommisjonens [evalueringsrapport](#) (2021) og [høringen](#) (februar til mai 2022).

Tilgrensende er Europakommisjonens arbeid med [evaluering](#) av eksisterende regelverk på **passasjerrettigheter** som også skal legges frem andre kvartal 2023. Europakommisjonen blir hjulpet av en gruppe med konsulenter i det pågående arbeidet (ledet av PWC). Arbeidsgruppen ser på samsvar med annet regelverk og andre pågående prosesser. Følgende ble eksplisitt nevnt:

- *Multimodal Digital Mobility Services*
- *Air Services Regulation* (Regulation EC 1008/2008) – gjennomgang pågår
- Pakkereisedirektivet (*Package Travel Directive*) – arbeidsgruppen jobber tett med DG Justice
- *Consumer Protection Cooperation Regulation* (CPC) – forslag under utarbeidelse, forventet at forslag legges frem om kort tid
- *Alternative Dispute Resolution Directive* (ADR) – forslag under utarbeidelse, forventet at forslag legges frem om ikke lenge
- *European Court of Auditors* sine rapporter fra 2018 og 2021 om passasjerrettigheter

2.8 Samarbeid mellom håndhevingsmyndigheter

I slutten av september la Europakommisjonen ut en [høring](#) om styrket samarbeid mellom håndhevingsmyndigheter hvor Europakommisjonen ber om innspill til en vurdering av eventuelle endringer av regelverket (åpen til 21. desember 2022). Europakommisjonen planlegger å legge frem et forslag innen utgangen av andre kvartal 2023.

3 Hva skjer på familie- og oppvekstfeltet?

3.1 Europeisk omsorgsstrategi

7. september 2022 la Europakommisjonen fram sin varslede europeiske omsorgsstrategi ('[European care strategy](#)'). Formålet med strategien er å bidra til rimelige, tilgjengelige omsorgstjenester av høy kvalitet til befolkningen i hele EU, samt å bedre situasjonen både for de som mottar pleie og de som tar seg av dem, enten gjennom jobben sin eller uformelt. Det er spesielt to aldergrupperinger som blir trukket fram i strategien: barn og eldre. På likestillingsfeltet blir personer med nedsatt funksjonsevne trukket frem, og kjønnslikestilling (i en binær forståelse, det vil si menn/kvinner).

Både instrumentelle og rettighetsargumenter blir brukt for å argumentere for behovet for strategien og behovet handling på området. På det instrumentelle vises det til at en aldrende befolkning vil bety økte kostnader for helse- og omsorgstjenester. Videre at investeringer i omsorg generelt og barnehager spesielt lønner seg økonomisk og investeringer vil gi avkastning (i form av økt bruttonasjonalprodukt). Rettigheter som del av europeiske fundamentale rettigheter, menneskerettigheter (herunder FNs Konvensjon for rettigheter til personer med nedsatt funksjonsevne), og at ingen skal utelates («leave no one behind», jf. Agenda 2030 og bærekraftsmålene) blir spesielt fremhevet.

Strategien viser til andre relaterte strategier og handlingsplaner: [EU Strategy on the Rights of the Child](#), [the European Child Guarantee](#), det foreslåtte likelønnsdirektivet («[pay transparency directive](#)»), og [strategien for personer med nedsatt funksjonsevne 2021-2030](#). I tillegg viser strategien til Erasmus+.

I strategien argumenterer Kommisjonen for at investering i omsorgstjenester av høy kvalitet gir stor effekt i alle aldersgrupper. Samtidig er det mange som kan ha nytte av slike tjenester som i dag ikke har tilgang til dem, enten grunnet kostnadsnivå eller mangel på tilbud. Investering i omsorgstjenester er viktig for å ta vare på og videreutvikle kompetansen til ansatte, det bidrar til å bedre kvinners yrkesdeltakelse og likestilling, ikke minst hva angår lønnsnivå og pensjonsforskjeller.

Europakommisjonen foreslår konkrete tiltak på en rekke områder for å følge opp strategien.

Strategiens fire overordnede målsettinger er:

1. Bedre omsorgstjenester (a) i tidlig barndom og (b) for personer med langvarig omsorgsbehov.
2. Øke motstandskraften og kjønnsbalansen i omsorgssektoren.
 - a. bedre arbeidsvilkår
 - b. bedre balansen mellom ansvar i hjemmet og ved arbeidsplassen
3. Investere i omsorg
4. Øke datainnsamling, kunnskap og evaluering

3.2 Barn

3.2.1 Den europeiske strategien for barns rettigheter

Europakommisjonen la fram en [europeisk strategi for barns rettigheter](#) i mars 2021, den første av sitt slag. Strategien er ment som et samlende rammeverk for alle EU-tiltak som berører barns rettigheter, og ligger til grunn for EUs arbeid.

3.2.2 Barnefattigdom

Sammen med strategien for barns rettigheter, la Europakommisjonen våren 2021 også fram forslag til en europeisk «barnegaranti». Denne dreier seg om å hjelpe barn i spesielt sårbare situasjoner. Garantien gir råd til EUs medlemsland om hvordan de kan forebygge og bekjempe barnefattigdom og sosial utestengelse ved å sikre barn tilgang til grunnleggende tjenester. I juni 2021 [vedtok medlemslandene barnegarantien](#). Den endret dermed status fra kommisjonsforslag til «rådsanbefaling». Medlemslandene forpliktet seg dermed – frivillig – til å følge opp «barnegarantien» i nasjonal politikk. For norske forhold kan det være verdt å merke seg at anbefalingen overlater til det enkelte medlemsland å bestemme om barn skal sikres tilgang til tjenester gjennom organisatoriske grep, eller ved å sikre familiene ytelser som gjør dem i stand til å dekke utgifter for å få tilgang til tjenestene.

3.2.3 Forebygging og bekjempelse av overgrep mot barn (CSAM)

11. mai 2022 la Kommisjonen fram en «barnerettighetspakke». Den inneholder forslag til en forordning om forebygging og bekjempelse av overgrep mot barn, og en oppdatert strategi for tryggere internett for barn (se under). Barnerettighetspakken er et ledd i oppfølgingen av Europakommisjonens [strategi for å bekjempe overgrep mot barn](#) fra juli 2020. Pakken er også i tråd med Europakommisjonens forslag til en felles europeisk [erklæring om digitale rettigheter og prinsipper](#), som skal være retningsgivende for arbeidet på det digitale området. Denne inneholder blant annet en forpliktelse til å beskytte barn mot ulovlig innhold, utnyttelse, manipulasjon og overgrep på nett, og til å hindre at det digitale rommet blir brukt til å begå eller legge til rette for forbrytelser.

Mens *Digital Services Act* ikke pålegger plattformer noen generell plikt til å undersøke innhold som legges ut av tredjeparter, vil forordningen om forebygging og bekjempelse av overgrep mot barn innføre forpliktelser for plattformer til å avdekke og fjerne overgrepsmateriale som involverer barn (*child sexual abuse material/CSAM*).

[Forordningsforslaget](#) om å forebygge og bekjempe overgrep mot barn inneholder to elementer:

- Digitale plattformer (se nærmere definisjon nedenfor) pålegges forpliktelser til å avdekke, rapportere og fjerne materiale som inneholder overgrepsmateriale som involverer barn (CSAM), og innhold som har til formål å utnytte barn («grooming»).
- Et EU-senter mot seksuelle overgrep mot barn skal etableres. Dette skal være et desentralisert byrå som skal legge til rette for implementering av forordningen.

Regjeringen la forslaget ut på høring 8. desember 2022: [Høring – EU/EØS. Forslag til forordning for å forebygge og bekjempe seksuelle overgrep mot barn - regjeringen.no](#).

Dette avsnittet bygger på innrapporteringer fra IKT-råd Camilla Ongre & Kristel Høgsllett.

3.2.4 Strategi for tryggere internett for barn

En av leveransene i Kommisjonens «barnerettighetspakke» av 11. mai 2022 er en oppdatert europeisk strategi for tryggere internett for barn. Se Kommisjonens pressemelding om den nye strategien [her](#) som kalles [BIK+-strategien](#) (*Better Internet for Kids+*). Den oppdaterer en tilsvarende [strategi fra 2012](#).

Barn er sårbare på nett. I løpet av de siste ti årene har digitale teknologier og måten barn bruker dem på, endret seg dramatisk. I den nye strategien heter det blant annet at de fleste barn bruker smarttelefonen daglig og nesten dobbelt så mye sammenlignet med for ti år siden. Bruken starter også i yngre alder enn tidligere. Bruk av digitale tjenester gir muligheter og fordeler, slik at barn kan samhandle med andre, lære på nettet og bli underholdt. Men bruken er ikke uten risiko. Barn kan bli eksponert for desinformasjon, utsettes for nettmobbing og skadelig og ulovlig innhold – innhold som barn bør beskyttes mot. Strategien følger det nye regelverket om digital tjenestelovgivning (DSA), som inneholder nye sikkerhetstiltak som skal beskytte mindreårige og forbyr nettplattformer å vise målrettet reklame basert på profilering til mindreårige.

Europakommisjonen ønsker å legge til rette for at [barn skal oppleve trygge og stimulerende digitale rammer, mens de utforsker ny teknologi og bruker tid på nett](#). Strategien støtter opp om ulike initiativer, blant annet gjennom finansiering, koordinering og selvregulering. Kommisjonen delfinansierer for eksempel nasjonale «tryggere internettsentere», som i [Norge drives av Medietilsynet](#).

I dette avsnittet inngår innspill fra IKT-råd Camilla Ongre.

3.3 Ungdom

Kommisjonspresident Ursula von der Leyen utropte 2022 til «[europeisk ungdomsåret](#)» i linjetalen om «EUs tilstand» i september 2021.

Europakommisjonens begrunnet ungdomsåret blant annet med at dersom det europeiske prosjektet skal klare seg i fremtiden, må det skape engasjement og inspirasjon blant unge mennesker. Ungdomsåret 2022 skulle derfor stimulere unge til å bidra aktivt i utformingen av Europa og lokale samfunn. Samtidig skulle det styrke bevissthet og kunnskap om mulighetene europeisk samarbeid kan gi unge mennesker. Dette ses i sammenheng med at koronapandemien har slått hardt ut for mange unge, som har måttet ofre verdifull ungdomstid for å vise solidaritet med samfunnet for øvrig. Mange har også falt ut av arbeidslivet, og fysiske utvekslingsprosjekter i europeisk regi stoppet i stor grad opp.

Ungdomsåret ble organisert av landene selv. Disse har opprettet nasjonale koordinatorene for å sikre godt samarbeid internt og legge til rette for aktiv deltagelse fra unge og sivilsamfunnsorganisasjoner. Unge ble blant annet [spesielt invitert](#) til å komme med innspill til [konferansen om Europas framtid](#). Dette prosjektet, som endte i mai 2022, hadde som formål å la interesserte borgere delta i en omfattende diskusjon om veien videre for EU.

Europeiske samarbeidsprogrammer rettet mot unge er også viktige for ungdomsåret. EU og medlemslandene (og også EØS-landene) investerer mange penger i programmer som Erasmus+, Kreativt Europa og Horisont Europa, som gir muligheter for unge til å utvikle seg personlig, sosialt og profesjonelt.

Mer om ungdomsåret kan leses [her](#) og [her](#). Den digitale ungdomsportalen som ble lansert i forbindelse med ungdomsåret er tilgjengelig [her](#).

Europaparlamentet diskuterte de foreløpige resultatene fra Det europeiske ungdomsåret under plenums-sesjonen i Strasbourg, 24. november. Det var enighet om at ungdomsåret kom sent i gang og at det har preget året og resultatene. Europaparlamentet ønsker å forlenge ungdomsåret og sikre varige endringer etter ungdomsåret. Europaparlamentet fremmet forslag til [resolusjon](#) med

foreløpige vurderinger av ungdomsåret og oppfølgingspunkter. Noen av forslagene i resolusjonen (som også ble tatt opp under plenumsdiskusjonen) er:

- forby, eller få bukt med, ubetalt praktikantpraksis (*traineeships*)
- sikre like muligheter for ungdom og hindre ikke-diskriminering (med grunnlag i etnisitet, seksuell orientering, kjønn, og/eller familiebakgrunn og familienes inntekt)
- bidra til ungdommers aktiv deltakelse i samfunn, arbeidsliv, og beslutningsprosesser som medborgere
- sikre videre (og mer) investering i utdanning og opplæring i bl.a. om medborgerskap gjennom eksempelvis Erasmus+

EU-rådsmøtet for utdanning, ungdom, kultur og sport 28.-29. november ble enige om rådskonklusjoner på ungdom:

- [Rådskonklusjonene](#) tar for seg dialog og samhold på tvers av generasjoner innenfor ungdomsfeltet (*intergenerational dimension in the youth field*).
- Rådskonklusjonene anerkjenner bidragene til ungdom gjennom bl.a. frivillig arbeid i EU-medlemslandene i møte bl.a. koronapandemien og med migranter fra Russlands angrepskrig mot Ukraina.
- EU-rådet oppfordrer medlemslandene til å integrere en dimensjon som tar hensyn til behov og muligheter på tvers av generasjoner, herunder i dialog, informasjonsutveksling, og i utarbeidelsen av ungdomsstrategier og politikk som berører ungdom.
- Rådskonklusjonene oppfordrer Europakommisjonen og EU-medlemslandene til å ta i bruk eksisterende retningslinjer, verktøy, finansieringsmekanismer, programmer (inklusive Erasmus+ og European Solidarity Corps) for å fremme samarbeid, dialog og politikkutvikling som fremmer ungdommers deltakelse og imøtekommer ungdommers behov.
- Rådskonklusjonene oppfordrer Europakommisjonen til å se på synergier mellom ungdomspolitik og programmer.
- EU-rådet viser til behovet for å arbeide aktivt mot desinformasjon gjennom deltakelse i programmer, aktiviteter og målrettede informasjonskampanjer.

6. desember ble det holdt et [avslutningsarrangement for ungdomsåret](#) (*Claim the Future – European Year of Youth Closing Conference*) i Europaparlamentet organisert av Europakommisjonen.

3.4 Familie – Gjensidig godkjenning av foreldreskap

7. desember 2022 fremmet Europakommisjonen [forslag til forordning](#) (med [vedlegg](#)) om gjensidig anerkjennelse av foreldreskap i grensekryssende situasjoner i EU med basis i Traktat om EUs virkemåte (TFEU) artikkel 81(3). Artikkelen gir EU myndighet til å innføre tiltak og lover innenfor familielovgivning som har grensekryssende elementer.

TFEU 81(3)

3. Notwithstanding paragraph 2, measures concerning family law with cross-border implications shall be established by the Council, acting in accordance with a special legislative procedure. The Council shall act unanimously after consulting the European Parliament.

Europakommisjonen ser anerkjennelse av foreldreskap som et spørsmål om å sikre EU-borgernes grunnleggende rettigheter og sikre barns rettigheter i grensekryssende situasjoner. Målet med

forordningen er å sikre at en person som er anerkjent som forelder i ett EU-medlemsland også skal være anerkjent som forelder i andre EU-medlemsland.

Europakommisjonen skriver i innledningen til forordningen at utfordringer knyttet til manglende anerkjennelse av foreldreskap berører to millioner barn. Dette kan føre til (og har beviselig ført til) negative konsekvenser for barn og deres familier i form av manglende innfrielse av rettigheter knyttet til å ha en forelder tilstede under medisinsk behandling og saker knyttet til skolegang, arv, og underholdsbidrag. Slike utfordringer fører i noen tilfeller til juridiske prosedyrer (rettssaker) som igjen er tidkrevende og dyrt for de involverte.

For å bøte på disse utfordringene foreslår derfor Europakommisjonen følgende (nedfelt i utkast til forordning):

- Avklaring av hvilken jurisdiksjon som har ansvaret i saker som omhandler foreldreskap.
- Avklaring av gjeldende lover for å etablere foreldreskap.
- Regler for å anerkjennelse av foreldreskap på tvers av EUs medlemsland.
- Etablere «Europeisk attest for foreldreskap» (*European Certificate of Parenthood*, et frivillig, harmonisert bevis).

Selv om forordningsforslaget i hovedsak blir lagt frem som et spørsmål om barns rettigheter berører forslaget ulike type foreldreskap og familiekonstellasjoner (herunder to foreldre av samme kjønn). Dette har allerede ført til at Polens justisminister har uttalt seg at de kommer til å [blokkere](#) lovforslaget. Europakommisjonen hadde forespeilet at noe lignende ville skje og det er åpnet for at noen EU-medlemsland kan velge å samarbeide tettere på dette området (*enhanced cooperation*).

Forordningen er delt inn i ni kapitler som tar for seg de ulike komponentene i forslaget. Sammendrag av Europakommisjonens utredning som danner grunnlag for lovforslaget kan leses [her](#) og hele utredningen kan leses [her](#). Uttalelsen til Europakommisjonens granskingsstyre (*European Commission Scrutiny Board*, som vurderer alle Europakommisjonens lovforslag) kan leses [her](#).

Europakommisjonens pressemelding i forbindelse med at forordningsforslaget ble lagt frem kan leses [her](#). Forslaget vil nå behandles av Det europeiske råd og må vedtas ved enstemmighet av EU-rådet etter konsultasjon av Europaparlamentet.

4 Hva skjer på likestillings- og ikke-diskrimineringsfeltet?

Beskyttelse av menneskerettigheter og mot diskriminering er nedfelt i EUs traktater (Treaty of the European Union, TEU, og Treaty on the Functioning of the European Union, TFEU), og EUs Vedtekter for grunnleggende rettigheter ([EU Charter of Fundamental Rights](#)) som alle EU-medlemsland er bundet av. EUs grunnleggende rettigheter er delt inn i seks hovedområder: verdighet (dignity), friheter (freedoms), likestilling (equality), solidaritet (solidarity), borgerrettigheter (citizens rights), og justis / rettferdighet i rettssystemet (justice). I tillegg er tre såkalte tredje generasjonsrettigheter blitt lagt til i nyere tid: databeskyttelse ("data protection"), Bioetikk (guarantees on bioethics), og åpen administrasjon ("open administration"). Bestemmelsene i Charteret/Vedtektene er rettet mot EU-institusjoner og underliggende etater, i tillegg til medlemslandenes myndigheter når de gjennomfører EU-lovgivning. I de tilfeller der Charteret ikke gjør seg gjeldende, er grunnleggende rettigheter beskyttet under nasjonal lovgivning og andre internasjonale konvensjoner som medlemslandene har ratifisert.

Utover lovverket er ikke-diskriminering en del av EUs interne og eksterne politikk og det finnes en rekke strategier og handlingsplaner på eksempelvis [anti-semittisme](#), [kjønn](#), [personer med nedsatt funksjonsevne](#), [LHBTIQ](#), [rasisme](#), og [Romfolk](#).

Europakommisjonens arbeidsprogram for 2023 på feltet likestilling og ikke-diskriminering: En union for likhet («the Union of Equality») skal styrkes ved å sikre enighet om de foreslåtte initiativene for å bekjempe vold mot kvinner og vold i hjemmet, og på likelønn («pay transparency»).

Europakommisjonen ønsker å jobbe videre med å sikre effektiv beskyttelse mot etnisk diskriminering under EUs handlingsplan mot rasisme 2020-2025. Order kjønn («gender») blir ikke nevnt én eneste gang i arbeidsplanen. LHBTIQ blir ikke nevnt.

4.1 Status for kjønnslikestilling i Europa

EIGE ([European Institute for Gender Equality](#)) arrangerte for første gang et likestillingsforum, *Gender Equality Forum*, 24.-25. oktober 2022, som samlet flere hundre representanter fysisk (i Brussel) og digitalt fra Europakommisjonen.

Deltakere inkluderte Europakommisjonen, ulike EU-lands (likestillings)myndigheter, sivilt samfunn, og eksperter. Den røde tråden gjennom konferansen var emneknaggen [#3StepsForward](#) – mot en sterkere og mer inkluderende økonomi.

Forumet inkluderte taler fra Europakommissær Dalli og EIGEs direktør Scheele, og tok for seg temaer som det grønne skiftet, vold i det digitale rom, desinformasjon, og likestilling i krisetider. Sterkt fokus på likestilling mellom kvinner og menn under forumet, men med noe innslag av andre diskrimineringsgrunnlag (som alder, LHBTIQ+ og funksjonsevne).

EUs likestillingsindeks for 2022 ble lansert under forumet. På en skala fra 1 til 100 (hvor 100 er full likestilling mellom kvinner og menn) ligger EU på 68,6. Med dagens utvikling vil det ta EU-landene 60 år for å oppnå full likestilling mellom menn og kvinner. Status for likestilling mellom kvinner og menn i EU:

- Noe fremskritt kan ses på maktfordeling mellom kvinner og menn. Det er fremdeles den underkategorien med minst likhet mellom kvinner og menn (ekskluderer «vold» siden den kategorien ikke er oppdatert).
- Kvinner bruker fremdeles mer tid på omsorgsoppgaver sammenlignet med menn og dette har økt under pandemien.

- Gutter ser ut til å ha blitt mer negativt påvirket av skolenedstengninger under pandemien sammenlignet med jenter.
- Personer med nedsatt funksjonsevne hadde flere behov som ikke ble dekket («unmet needs») under pandemien.
- Med dagens utvikling vil det ta EU-landene 60 år for å oppnå full likestilling mellom menn og kvinner.

4.2 Likestilt arbeidsliv

4.2.1 Kjønnrepresentasjon i bedriftsstyrer

Ti år etter at forslaget om kjønnsbalanse i bedriftsstyrer ble foreslått har EU blitt enige om et direktiv i november. Formålet med reglene er å bedre kjønnsbalansen i bedrifters styrer og ledelse. I etterkant av avstemningen i Europaparlamentets plenums sesjon la Europaparlamentet ut en pressemelding som kan leses [her](#). Europakommisjonens pressemelding kan leses [her](#).

[Direktivet](#) vil nå bli publisert i EU-tidene (EU Official Journal). Deretter har medlemslandene to år på seg på å innlemme direktivet i nasjonal lovgivning.

Alle børsnoterte selskaper må gjennomføre tiltak som øker andelen av det underrepresenterte kjønnnet (som oftest kvinner). Bedriftsstyrer må bestå av minst 40 prosent av det underrepresenterte kjønnnet, eller 33 prosent av styremedlemmene når den daglige ledelsen inngår i styret må være av det underrepresenterte kjønnnet. Reglene gjelder for selskaper med flere enn 250 ansatte.

Infografikk fra EU-delegasjonen med kort omtale av direktivet på LinkedIn, [her](#).

Bakgrunn. Direktivforslaget ble opprinnelig lagt frem av Europakommisjonen i 2012 med Europaparlamentets første forhandlingsposisjon vedtatt i november 2013 for deretter å stå litt i stampe i flere år. Med endret politisk kontekst i flere av medlemslandene tippet balansen på vektskålen, i tillegg til at både det franske EU-presidentskapet og Europakommisjonens president Ursula von der Leyens satte direktivforslaget høyt på agendaen. Det åpnet seg dermed et mulighetsrom for å gjenoppta direktivforslaget i år. I juni i år kom Europaparlamentet og EU-rådet til en foreløpig politisk enighet. EU-rådet godkjente forslaget ved et rådsmøte i oktober og deretter godkjente Europakommisjonen forslaget. Europaparlamentet var den siste av de tre EU-institusjonene som nå [stemte ja](#) over direktivet.

4.2.2 Likelønn

I mars 2021 la Europakommisjonen frem et lovforslag om likelønn (eller åpenhet om lønn / Pay Transparency som den er kjent som i EU-systemet). Etter intense forhandlinger det siste halvåret kom EUs medlemsland (EU-rådet), Europaparlamentet og Europakommisjonen 15. desember til en foreløpig, politisk enighet om direktivet. Pressemeldinger etter at den politiske enigheten ble nådd kan leses her:

- [Europaparlamentet](#)
- [Europakommisjonen](#)
- [EU-rådet](#)

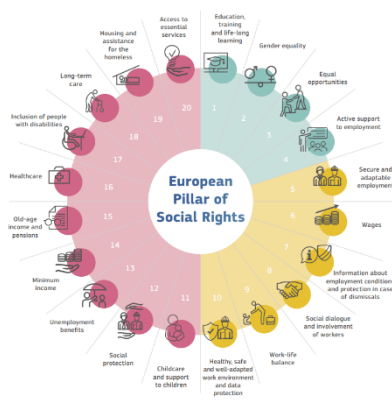
Alle tre EU-institusjoner må formelt godkjenne forslaget det ble politisk enighet om før direktivet er formelt vedtatt.

I dag tjener kvinner i EU i snitt 13 prosent mindre enn menn for å gjøre samme jobben. Tanken er at mer åpenhet om lønn satt i system, jusspråklig klarhet (*clarifying legal concepts*), i tillegg til bedret

rettssikkerhet (både håndhevsingsmekanismer og muligheter for å gå rettens vei) vil bidra til å minske lønnsgapet mellom kvinner og menn som ikke kan forklares med annet enn kjønn.

4.2.3 Inkluderende arbeidsliv for personer med nedsatt funksjonsevne

Integrering av personer med nedsatt funksjonsevne er en prioritet i den europeiske [strategien for mennesker med funksjonsnedsettelse 2021-2030](#) av 3. mars 2021.

Overbygningen for EUs initiativer på sosial- og sysselsettingsområdet området er *The European pillar of social rights*, ofte omtalt som EUs sosiale søyle. Søylens [tjue bærende prinsipper](#) skal være et kompass som viser veien mot et enda mer rettferdig og inkluderende Europa med velfungerende arbeidsmarkeder. Prinsipp 17 fra EUs sosiale søyle omhandler personer med nedsatt funksjonsevne: *Inclusion of people with disabilities: People with disabilities have the right to income support that ensures living in dignity, services that enable them to participate in the labour market and in society, and a work environment adapted to their needs.*

Med Kommisjonens [handlingsplan](#), som ble lagt frem våren 2021, ønsker man å bevege seg fra overordnede prinsipper og visjoner til konkrete tiltak. I september 2022 foreslo Europakommisjonen nye tiltak, herunder en arbeidslivspakke for inkludering av mennesker med nedsatt funksjonsevne

Som en oppfølging av [strategien for personer med nedsatt funksjonsevne \(2021-2030\)](#) la Europakommisjonen 25. september frem en arbeidslivspakke som skal sikre inkludering av mennesker med nedsatt funksjonsevne på arbeidsmarkedet. Pressemelding og selve forslaget finnes [her](#).

I dag er bare om lag halvparten av de 42,8 millioner menneskene med nedsatt funksjonsevne i arbeidsfør alder i EU, i jobb. Pakken skal støtte medlemslandene i deres arbeid med å sikre at personer med nedsatt funksjonsevne kan bli økonomisk uavhengige og sosialt inkludert gjennom arbeid. Blant tiltakene er en rekke retningslinjer som blant annet tar for seg hvordan arbeidsmarkedsmyndigheter og karrieresentre kan bli mer inkluderende, tilrettelegging av arbeidsplassen, tilrettelegging ved kronisk sykdom mm. Samtidig publiseres en «[praktikernes guide til inkludering av personer med nedsatt funksjonsevne](#)», som PES-nettverket har utarbeidet ([European Network of Public Employment Services](#)). Sistnevnte guide tilbyr en steg-for-steg metode for å komme fra intensjon til gjennomføring i det praktiske inkluderingsarbeidet, basert på gode eksempler fra arbeidsmarkedsmyndighetene i mange europeiske land, herunder fra Norge.

Rapportering basert på innrapportering fra arbeids- og sosialråd Kristina Jullum Hagen (29.09.2022).

4.3 Vold mot kvinner og i nære relasjoner

4.3.1 Forslag om forbud mot vold mot kvinner og i nære relasjoner

Europakommisjonen la 8. mars 2022 fram forslag til regler for å bekjempe vold mot kvinner og barn, og i nære relasjoner. Forslaget tar sikte på å innføre felleseuropeiske minstekrav, slik at medlemslandene kan innføre eller beholde strengere regler. De felles reglene vil medføre tilnærming

mellom enkelte strafferettslige definisjoner i medlemslandene og minstekrav til reaksjoner på overtredelse. Forslaget er tilgjengelig [her](#). En pressemelding er tilgjengelig [her](#).

Europakommisjonen ser bekjempelse av kjønnsbasert vold som en prioritert oppgave. [Kommisjonens likestillingsstrategi](#) inneholder ambisiøse målsetninger og tiltak, herunder særlig at EU skal tiltre Europarådets konvensjon om forebygging og bekjemping av vold mot kvinner og vold i nære relasjoner, Istanbul-konvensjonen, som den anser som gullstandarden på området. Dette forslaget er en alternativ tilnærming til problemstillingen dersom EU ikke kan tiltre Istanbul-konvensjonen som union.

Bakgrunn

Det rettslige grunnlaget for forslaget er særlig [artikkel 83\(1\)](#) i Traktaten om Den europeiske unions virkemåte (TFEU), som inneholder en såkalt «liste over EU-forbrytelser». Det er en uttømmende liste over kriminalitetsområder der Rådet (medlemslandene) og Europaparlamentet er gitt myndighet til å fastsette regler. Listen omfatter per i dag terrorisme, menneskehandel og seksuell utnyttning av kvinner og barn, narkotikakriminalitet, ulovlig våpenhandel, hvitvasking, korrupsjon, falskmyntneri, datakriminalitet og organisert kriminalitet. Disse områdene er definert som «særlig alvorlig kriminalitet med grenseoverskridende dimensjoner». EU kan på disse områdene fastsette minimumsregler om definisjoner av og reaksjoner på straffbare forhold.

Forslaget om å bekjempe vold mot kvinner er for øvrig også hjemlet i artikkel 82(2) TFEU. Denne bestemmelsen er det rettslige grunnlaget for å oppstille felles minstekrav til rettigheter for voldsofre for å sikre gjensidig anerkjennelse av rettsavgjørelser og juridisk og politisamarbeid i straffbare forhold med grensekryssende elementer.

4.3.2 Istanbul-konvensjonen og EU

I den europeiske [likestillingsstrategien mellom kvinner og menn 2020-2025](#) gjentar Kommisjonen tidligere budskap om at den vil prioritere arbeidet for å få EU til å tiltre Europarådets konvensjon om forebygging og bekjemping av vold mot kvinner (Istanbul-konvensjonen), som er det første folkerettslig bindende regelverket mot vold mot kvinner. Land som signerer konvensjonen forplikter seg blant annet til å kriminalisere kjønnsbasert vold og trakassering. Dette gjelder både på og utenfor internett. Selv om alle EUs medlemsland har signert konvensjonen, har ikke alle ratifisert den herunder Bulgaria, Latvia, Litauen, Slovakia, Tsjekkia og Ungarn.

Medlemslandene har hittil ment at EU som sådan ikke kan tiltre konvensjonen før alle landene har ratifisert den. For tiden virker dette imidlertid lite sannsynlig. Det ungarske parlamentet vedtok for eksempel i 2020 en politisk erklæring som avviser Istanbul-konvensjonen. Den sier blant annet at kvinners beskyttelsesbehov allerede ivaretatt i eksisterende ungarsk lovgivning og at konvensjonen medfører en forståelse av kjønn som avviker fra ungarske verdier. Den polske regjeringen har uttalt at landet vil trekke seg fra konvensjonen begrunnet i at konvensjonen er skadelig, fordi den forplikter landene til å sikre at skoler underviser barn om «kjønn», inneholder ideologiske elementer og bryter med foreldres rettigheter.

Europaparlamentet er ikke enig i at det er et vilkår for EU-tiltredelse at alle medlemslandene først tiltrer den. Europaparlamentet ba i 2019 EU-domstolen vurdere dette spørsmålet. Domstolens [uttalelse](#) ble offentliggjort 6. oktober 2021. Den konkluderer med at EUs traktatgrunnlag ikke er til hinder for at medlemslandene avventer en «felles overenskomst» mellom landene om å være bundet av Istanbul-konvensjonen, før de eventuelt vedtar at EU skal tiltre. Traktatgrunnlaget er

derimot til hinder for at tiltredelse gjøres betinget av at det først oppnås slik «felles overenskomst». Med dette spiller EU-domstolen i praksis ballen tilbake til EU-medlemslandene. Det er likevel liten grunn til å regne med at de landene som ikke støtter EU-tiltredelse vil endre mening etter domstolens uttalelse.

I likestillingsstrategien uttalte Europakommisjonen at dersom enkelte medlemsland fortsetter å blokkere for at EU kan tiltre konvensjonen, ville den foreslå tiltak for å nå samme resultater som konvensjonen legger opp til. Se nærmere omtale i avsnitt om vold i nære relasjoner.

4.4 Hatefulle ytringer og hatkriminalitet

Europakommisjonen foreslo 9. desember 2021 første skritt i en prosess som kan munne ut i et europeisk forbud mot hatefulle ytringer og hatkriminalitet. Med forslaget, oppfordrer Europakommisjonen EU-Rådet og Europaparlamentet til å vurdere å utvide «listen over EU-forbrytelser» til også å omfatte hatefulle ytringer og hatkriminalitet, med grunnlag i artikkel 83(1) i Traktaten om Den europeiske unions virkemåte (TFEU). Europakommisjonens pressmelding etter forslaget ble lagt frem er tilgjengelig [her](#).

Medlemslandenes justis- og innenriksministre diskuterte forslaget 4. mars 2022. En stort flertall av medlemslandene ga uttrykk for støtte til forslaget. En del arbeid gjenstår likevel før det eventuelt vil være mulig å nå fram til enstemmighet blant medlemslandene i denne saken, noe som er nødvendig for å kunne gå videre med forslaget. En kort oppsummering fra møtet kan leses [her](#).

4.5 Likestillingsbyråers rolle og uavhengighet

Europakommisjonens arbeidsprogram for 2022 la opp til å foreslå tiltak for å styrke likestillingsbyråers rolle og uavhengighet. Dette er ett av tiltakene under målsettingen om å «bygge en likestilt union» i Den europeiske søylen for sosiale rettigheter. Saken omtales dessuten i [den europeiske handlingsplanen mot rasisme](#), [det strategiske rammeverket for likestilling av romfolk 2020-2025](#) og [likestillingsstrategien for LHBTIQ-personer 2020-2025](#). Frem til nå har likestillingsorganenes oppsett, finansiering og virkemåte i stor grad vært opp til EU-medlemslandene selv. Dette har ført til at likestillingsorganene har hatt svært ulik innflytelse, uavhengighet og effektivitet noe som har ført til at EU-borgere og ofre for diskriminering har fått ulik grad av beskyttelse og oppfølging i de ulike EU-medlemslandene.

For å bøte på de overnevnte utfordringene har Europakommisjonen lagt frem to direktivforslag om standarder for likestillingsorganer:

1. [*Proposal for a Council Directive on standards for equality bodies*](#)
2. [*Proposal for a Directive of the European Parliament and the Council on standards for equality bodies in the field of equal treatment and equal opportunities between women and men in matters of employment and occupation*](#)

Selve teksten i lovforslagene er identiske, med unntak av referanser til lovhjemlene og referanser til andre direktiv. Reguleringen av likestillingsorganer måtte deles i to ulike direktiv, siden det endrer ulike deler av EUs eksisterende regelverk som krever ulike type vedtak. Forskjellene i de to direktivene er omtalt under.

Pressemeldingen fra Europakommisjonen kan leses [her](#). De foreslåtte reglene skal bidra til å styrke likestillingsorganene gjennom:

- *Økt myndighet*: direktivene øker likestillingsorganenes myndighetsområder.
- *Uavhengighet*: Lovmessige krav til at likestillingsmyndigheter skal være uavhengige, spesielt med hensyn til struktur og organisering, ansvarlighet, budsjett og menneskelige ressurser.
- *Tilstrekkelige ressurser*: menneskelige ressurser, finansielle midler, og kompetanse skal være tilstrekkelige til å kunne gjennomføre mandatet til likestillingsorganene.
- *Tilgjengelighet for ofre*: Tjenestene skal være tilgjengelige og gratis for ofre.
- *Konsultasjon i lov- og politikkutvikling*: Offentlige institusjoner må konsultere likestillingsorganene og ta hensyn til mottatte innspill i saker som omhandler diskriminering og likestilling. Likestillingsorganer vil måtte samarbeide med andre relevante aktører for å dele kunnskap og skape synergier.
- *Økt myndighet i diskrimineringssaker*: Likestillingsorganer vil bli gitt myndighet til å undersøke diskrimineringssaker, gi uttalelser, eller gi bindende vedtak (avhengig av hva EU-medlemslandet velger). Likestillingsorganene vil også bli gitt muligheten til å foreslå alternativ tvisteløsningsmekanismer, som mekling.
- *Økt bevissthet*: EU-medlemslandene og likestillingsorganene skal øke innsatsen for å hindre diskriminering og fremme likestilling.
- *Erfaringsdeling*: Likestillingsorganer skal legge frem rapporter som viser status for likestilling og diskriminering og komme med anbefalinger.

4.6 LHBTIQ+

Norge ble rystet da to personer ble drept og flere skadet i en skuddveksling utenfor London Pub i juni i år. Situasjonen til LHBTI-personer har vært høyt på agendaen i flere andre europeiske land i høst og også på EUs dagsorden. Rapporten under gir et lite innblikk i det politiske og lovmessige landskapet i EU.

EUs og EU-medlemslandenes lovverk

Seksuell orientering er inkludert som diskrimineringsgrunnlag i EUs lovverk (men dette skjedde først i 1999 i Treaty of Amsterdam, nå i artikkel 19 i TFEU). Videre har EU en egen [strategi for LHBTI-rettigheter](#) (for perioden 2020-2025). Utover EU-lovverket har flere EU-medlemmer ratifisert en rekke internasjonale konvensjoner og avtaler på menneskerettigheter. Sett under ett fremstår EU som en union med noen av verdens mest omfattende ikke-diskrimineringslovverk.

Likevel er det begrensninger knyttet til formell beskyttelse mot diskriminering på grunn av seksuell orientering hvor sosial beskyttelse («social protection»), helseomsorg, utdanning, eller tilgang til produkter og tjenester ikke er omfattet. Dette gjør LHBTI-personer mer utsatt.

I tillegg er det noen områder som er utenfor EUs såkalte kompetanseområde som giftemål eller familiestatus; det er EU-medlemslandenes råderett. Her er det stor variasjon i ulike medlemslands lovverk og grad av beskyttelse av LHBTI-personer. Dette får blant annet konsekvenser for LHBTI-personers fri bevegelse i EU i tilfeller hvor EU-medlemsland ikke anerkjenner likekjønnede ekteskap eller adopterte barn (se eget underkapittel over).

Likekjønnede ekteskap og sivile partnerskap i EU-medlemsland

Tretten EU-medlemsland tillater likekjønnede ekteskap: Nederland (2011), Belgia (2003), Spania (2005), Sverige (2009), Portugal (2010), Danmark (2012), Frankrike (2013), Luxemburg (2015), Irland (2015), Finland (2017), Malta (2017), Tyskland (2017), og Østerrike (2019).

Av de resterende EU-medlemslandene anerkjenner de fleste partnerskap tilsvarende giftemål, men med ulik grad av likestilling sammenlignet med ekteskap mellom kvinner og menn. Eksempelvis Slovenias Civil Partnerskapslov har ikke likekjønnede partnere samme rettigheter som gifte kvinner og menn med tilgang til adopsjon og *in vitro* fertilisering. Noen EU-medlemsland har måttet endre sine partnerskapslover etter Den europeiske menneskerettighetsdomstolens avgjørelser (eksempelvis Hellas og Italia).

Kilde: de Groot, D. (2022), *Briefing. The Rights of LGBTI people in the European Union*, European Parliament Research Service

Opplevd og reell diskriminering

Når vi ser bort fra formelle rettigheter er realiteten til LHBTI-personer som lever i EU er bilde mer nyansert. Eurobarometer (EUs statistikkontor) har i en årrekke målt holdninger til utbredelsen av diskriminering mot og aksept av LHBTI-personer. Data for perioden [2006-2012](#) viser en økende trend blant europeere til å oppfatte at deres land er fri for diskriminering. Men, [undersøkelsen fra 2015](#) viste en økning i andelen respondenter som mente at diskriminering mot LHBTI-personer var utstrakt. Seksuell orientering og kjønnsidentitet var dermed de nest mest og tredje største kategoriene for diskriminering i EU. I den siste undersøkelsen fra [2019](#) viser at 53 prosent av respondentene mener at diskriminering mot LHBTI-personer er utstrakt. Det er stor variasjon i svarene avhengig av respondentens medlemsland og hvorvidt de kjenner en LHBTI-person. Jevnt over har positive sosiale holdninger («social attitudes») til LHBTI-personer blitt mer utstrakt i EU, men også her er det store variasjoner mellom EU-land (illustrert under).

AGREEMENT THAT GAY, LESBIAN OR BISEXUAL PEOPLE SHOULD HAVE THE SAME RIGHTS AS HETEROSEXUAL PEOPLE VARIES WIDELY BETWEEN THE MEMBER STATES*

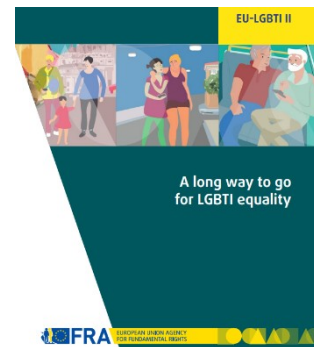
72% OF EUROPEANS SAY THERE IS NOTHING WRONG IN A SEXUAL RELATIONSHIP BETWEEN TWO PERSONS OF THE SAME SEX
This represents a 5 pp increase since 2015 (72% vs 67%)

69% OF EUROPEANS BELIEVE SAME-SEX MARRIAGE SHOULD BE ALLOWED THROUGHOUT EUROPE
This represents an 8 pp increase since 2015 (69% vs 61%)

*Based on total 'Agree'
Source: Special Eurobarometer 493 - 'Discrimination in the European Union', Fieldwork May 2019

Flere rapporter fra EUs Fundamental Rights Agency (FRA) med analyser av det juridiske og sosiale landskapet, viser til den omfattende homofobien, transfobien, og diskrimineringen opplevd av LHBTI-personer i Europa. Dette bekreftes også av ECRI's årsrapport fra 2020 (ECRI - Europarådets European Commission against Racism and Intolerance).

FRA publiserte i [2020](#) sin andre studie som ser på LHBTI-personer i EU, Serbia, Nord-Makedonia og Storbritannia sin opplevde diskriminering, vold, hatefulle ytringer. Funnene ble sammenlignet med den første studien fra 2012. FRA konkluderer med at siden 2012 har det vært lite fremskritt og noe tilbakegang å noen områder. I 2020 svarte 52 prosent at de ofte eller alltid er åpne om sin seksuelle legning, mot 36 prosent i 2012. Likevel var det 61 prosent (i 2020) som rapporterte at de unngikk å holde hender med sin likekjønnede partner i det offentlige rom. Andelen som rapporterte trakassering og vold hadde også økt. European Institute for Gender Equality viser til undersøkelser gjort av European Parliamentary Research Service i 2021 at cybervold er et større problem i noen grupper av kvinner, som lesbiske, biseksuelle og transkvinner ([EIGE, 2022](#)).

Det politiske landskapet

Det er stor variasjon i det politiske landskapet i de ulike EU-medlemslandene når det kommer til LHBTI-rettigheter, muligheter og diskriminering. Eksempelvis har Belgia en [transkvinne i regjering](#) og belgiske biskoper annonserte i september at de tillater [velsignelser i kirken](#) av likekjønnede partnerskap. Italia vedtok en [LHBTI-strategi](#) rett før Melonis sosialkonservative regjering tiltrådte, mens Meloni har uttrykt at hun ønsker å motstå «LHBTI-lobbyister». Slovakia fremmet et lovforslag for å sikre LHBTI-personer flere rettigheter like etter et angrep på homofile i hovedstaden Bratislava, men også i Slovakia er det store splittelser i spørsmålet om skeives rettigheter.

I EU-sammenheng er det flere medlemsland som er skeptiske til å utvide kjønnsbegrepet til en ikke-binærforståelse (kvinner/menn). Lovforslag som behandles i EU-systemet og som omtaler kjønn medfører som regel at noen EU-medlemsland legger ved en uttalelse om at deres tolkning av kjønn («gender») er binært (kvinner/menn). Eksempelvis i forbindelse med at EU-rådet godkjente lovforslaget om kjønnsbalanse i bedriftsstyrer (oktober 2022) kom Bulgaria, Polen og Ungarn med en slik skriftlig merknad til lovteksten. Samtaler med rådskollegaer fra EU-medlemsland, med Europaparlamentet og Europakommisjonen bekrefter at alle forhandlinger som omhandler kjønn har utfordringer. Selv i forkant av biodiversitets toppmøte i Montreal skapte ordet kjønn kontroverser hvor Det [tsjekkiske EU-rådsformannskapet kritiserte Ungarn](#) for å sette kjepper i hjulene for en felles posisjon, siden Ungarn ikke ville gå med på en utvidet forståelse av begrepet kjønn.

Av EU-institusjonene fremstår Europaparlamentet som mest progressiv og ønsker å utvide kjønnsbegrepet, blant annet illustrert ved i de tilbakelagte forhandlingene om EUs likelønnsdirektiv hvor Europaparlamentet ønsket å utvide spørsmål om likelønn til en ikke-binær forståelse av kjønn. I 2021 reagerte Europaparlamentet på Polens «LHBTIQ-frie soner», utviklingen i Ungarn, og den bredere konteksten av økt diskriminering og vold mot LHBTI-personer med en [erklæring](#) om at EU er en «LHBTIQ frihetssone». Resolusjonen fikk 492 stemmer for, 141 mot, og 46 avsto fra å stemme. Sist i rekken av politisk betente temaer er Europakommisjonens lovforslag om gjensidig anerkjennelse av foreldreskap som ble lagt frem i begynnelsen av desember 2022, som allerede har ført til at Polens justisminister har uttalt seg at de kommer til å [blokkere](#) lovforslaget. [Forordningsforslaget](#) er lagt frem som et spørsmål om barns rettigheter, men det berører ulike type foreldreskap og familiekonstellasjoner (herunder to foreldre av samme kjønn). Europakommisjonens president Ursula von der Leyen er også tydelig på at dette berører det som i EU-systemet blir omtalt som regnbuefamilier. Siden forslaget krever enstemmighet i EU-rådet er det dermed duket for at utvalgte EU-medlemmer som ønsker å ta forslaget videre gjør det under såkalt *enhanced cooperation*, dvs. et tettere samarbeid på et bestemt område.

4.7 Personer med nedsatt funksjonsevne

4.7.1 Rettigheter til personer med nedsatt funksjonsevne

I midten av desember diskuterte Europaparlamentet rettighetene til personer med funksjonsnedsettelse i en plenums sesjon. Hovedpunkter:

- Europaparlamentet (EP) ber Europakommisjonen om å harmonisere og innlemme CRPD (FN-konvensjonen om rettigheter til mennesker med funksjonsnedsettelse) i EU-regelverk, for å ivareta rettighetene til personer med nedsatt funksjonsevne.
- Styrkingen av regelverket gjelder blant annet retten til å delta i politikk, til helse- og sosialtjenester, til utdanning, til likebehandling i domstolene, til å leve selvstendig.
- Anmodet Europakommisjonen om å innføre og utvide et «EU Disability Card» - et europeisk kort for personer med funksjonsnedsettelse.
- Særlig fokus mot å forebygge vold mot personer med funksjonsnedsettelse.
- Europaparlamentet vedtok LIBE-komiteén («Committee on Civil Liberties, Justice and Home Affairs») sin rapport om like rettigheter for personer med nedsatt funksjonsevne («Report on equal rights for persons with disabilities») som en resolusjon den 13. desember. Det var 526 stemmer for, 10 mot og 83 avholdne.

For å sikre at personer med nedsatt funksjonsevne får sine rettigheter ivaretatt vedtok EP at FN-konvensjonen om rettigheter til mennesker med funksjonsnedsettelse (CRPD) må harmoniseres og innlemmes i EU-regelverk. Blant annet ved å innføre et horisontalt ikke-diskrimineringsdirektiv, som skal forhindre all diskriminering med grunnlag i funksjonsnedsettelse.

Alle EUs medlemsland har allerede signert og ratifisert CRPD, derfor er konvensjonen bindende for dem. Tilleggsprotokollen, som gir enkeltpersoner mulighet til å klage til FN ved rettighetsbrudd, er derimot ikke ratifisert av alle. Europakommisæreren for likestilling, Helena Dalli, oppfordret EU-medlemsstatene til å handle i tråd med deres kompetanseområde. Hun fremhevet at å leve selvstendig men som en del av et samfunn er en av hjørnesteinene i menneskerettighetene.

Rapporten over er basert på innrapportering fra studentpraktikant Agathe Broutet Waage.

4.7.2 EUs kort for personer med nedsatt funksjonsevne

Innad i EU finnes det per i dag ingen gjensidig anerkjennelse av status/tilstand for nedsatt funksjonsevne. Dette kan medføre utfordringer for personer med nedsatt funksjonsevne som reiser mellom EU medlemsland. Europakommisjonen ønsker å legge frem et forslag til [EU Disability Card](#) (EU kort/legitimasjon på funksjonsnedsettelse) som skal gjelde i hele EU. Tanken er at dette kortet skal gjøre det lettere for personer med nedsatt funksjonsevne å få tilgang til goder, transport, kultur, og fritidsaktiviteter. Det pågår en åpen [høring](#) om dette initiativet frem til 9. januar 2023. Forslaget er planlagt for slutten av 2023. [Veikartet](#) for initiativet inkluderer informasjon om prosessen.

Bakgrunn: EU Disability Card er omtalt i [EUs strategi for personer med nedsatt funksjonsevne](#) (2021-2030). Denne inngår som ledd i EUs union for likhet (*Union of Equality*). Åtte EU-medlemsland var med på en pilot av et slikt kort. En [gjennomgang av piloten](#) viste at et kort som anerkjennes på tvers av landegrenser har en merverdi.

4.8 Rasisme

Europaparlamentet sin komité for borgerrettigheter og rettslige spørsmål (LIBE), la 2. mai 2022 fram et forslag til resolusjon om etnisk rettferd, ikke-diskriminering og antirasisme (2022/2005(INI)).

[Resolusjonen](#) ble diskutert og deretter vedtatt under Europaparlamentet sitt plenumsmøte 10. november 2022. Debatten om etnisk rettferd, ikke-diskriminering og antirasisme omhandla i stor grad støtte til Europakommisjonens antirasistiske handlingsplan. Omfanget av rasisme og diskriminering i Europa i dag ble understreket og at dette må fremdeles arbeides mot. Det ble uttrykt uro over mangelen på innsats fra medlemslandene individuelt, i tillegg til at EU-rådet har blokkert et forslag til ikke-diskrimineringsdirektiv siden 2008. Fra høyresiden, ID og ECR, ble det uttrykt uro over kritikken rettet mot EUs medlemsland i tillegg til ansvarspåleggingen som blir gitt EU som en overnasjonal europeisk institusjon og myndighet, i sten for til medlemslandene selv. Rapporten oppfordrer til politisk handling på øverste politiske nivå, gjennomgang av allerede implementert lovverk, handling overfor det blokkerte horisontale ikke-diskrimineringsdirektivet i EU-rådet og hindring av økonomisk bistand til prosjekter som legger til rette for diskriminering eller rasistiske syn.

Underkapitlet om rasisme er basert på tidligere innrapportering fra studentpraktikant Thea Lovise Sørfonden Vie.